

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Lucia Klincová

**Realistické teorie a příčiny invaze USA do
Iráku**

Bakalářská práce

Praha 2012

Prehlásenie

Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila iba uvedené pramene a literatúru uvedené v Zozname literatúry a zdrojov.

Vlastný text bez anotácií a príloh má celkom 90 832 znakov s medzerami, tj. 53 normostrán.

Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená verejnosti pre účely výskumu a štúdia.

V Prahe dňa 10. mája 2012

Lucia Klincová

PodĎakovanie

Na tomto mieste by som chcela vyjadriť svoje poĎakovanie PhDr. Janovi Karlasovi, MA, PhD za jeho cenné rady, návrhy, komentáre a pripomienky, a predovšetkým za trpezlivosť a ústretový postoj pri prejednávaní jednotlivých bodov tejto práce.

Bakalárska práca

Bibliografický záznam

Klincová, Lucia. Realistické teorie a příčiny invaze USA do Iráku. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2012. 53 s. PhDr. Jan Karlas, MA, PhD.

Anotácia

Bakalárska práca pod názvom „Realistické teórie a príčiny invázie Spojených štátov amerických do Iraku“ pojednáva o motiváciách, ktoré viedli predstavitel'ov USA pred rokom 2003 k rozhodnutiu uskutočniť inváziu do Iraku. Tieto príčiny sú analyzované na základe teoretických prístupov ofenzívneho a defenzívneho realizmu. V práci sa zameriavame priamo na teórie, pomocou ktorých vytvárame hypotézy poukazujúce na možné príčiny, ktoré mohli viesť zo strany Spojených štátov amerických k invázii. Každá hypotéza následne berie do úvahy verejnú diskusiu, ktorú prezentované príčiny vyvolali. Práca sa venuje najmä snahe o získanie prístupu k irackým zdrojom ropy, posilneniu americkej meny, oslabeniu diktátorského režimu Saddama Husseina či odstráneniu hrozby použitia zbraní hromadného ničenia. Po definovaní teórií, zohľadnení verejných diskusií a formulovaní hypotéz sa v práci snažíme tieto hypotézy potvrdiť prípadne vyvrátiť a tým poukázať na reálne príčiny invázie Spojených štátov amerických do Iraku, čo je jej základným cieľom.

Annotation

The bachelor thesis called „The realist theories and the causes of the US invasion in Iraq“ discusses the motivations that led the representatives of the United States of America to the decision to invade Iraq. These causes are analyzed based on the theoretical approaches of the offensive and defensive realism. We focus directly on the theories by which we create hypotheses suggestive of the possible causes which could have led the United States to this decision. Every hypothesis then takes into account the public debate of the presented causes. This thesis mainly focuses on the effort to gain the access to the Iraqi oil resources, the strengthening of the U.S. currency, the weakening of the dictatorial regime of Saddam Hussein and the tendency to eliminate the potential threats caused by the weapons of mass destruction. After defining the theories, taking into account the public debate and formulating the hypotheses, we are trying to confirm or refute them and thus highlight the real causes of the U.S. invasion of Iraq, which is the essential purpose of this bachelor thesis.

Bakalárska práca

Kľúčové slová

USA, Irak, invázia, ofenzívny realizmus, defenzívny realizmus

Keywords

USA, Iraq, invasion, offensive realism, defensive realism

OBSAH

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. REALIZMUS AKO TEÓRIA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV.....	12
2. DEFENZÍVNY REALIZMUS.....	16
2.1 PRÍČINY INVÁZIE NA ZÁKLADE DEFENZÍVNEHO REALIZMU.....	18
2.1.1 Zbrane hromadného ničenia- diskusia.....	18
2.1.2 Režim Saddama Husseina- diskusia.....	21
2.2 DEFENZÍVNY REALIZMUS- HYPOTÉZA.....	24
2.3 DEFENZÍVNY REALIZMUS- TESTOVANIE HYPOTÉZY.....	27
3. OFENZÍVNY REALIZMUS.....	35
3.1 PRÍČINY INVÁZIE NA ZÁKLADE OFENZÍVNEHO REALIZMU.....	38
3.1.1 Posilnenie postavenia dolára- diskusia.....	38
3.1.2 Prístup k zdrojom ropy- diskusia.....	40
3.2 OFENZÍVNY REALIZMUS- HYPOTÉZA.....	42
3.3 OFENZÍVNY REALIZMUS- TESTOVANIE HYPOTÉZY.....	43
4. ZÁVER.....	51
5. ZOZNAM LITERATÚRY A ZDROJOV.....	54
6. ZOZNAM PRÍLOH.....	61
7. PRÍLOHY.....	62

1. ÚVOD

Na základe Zákona o oslobodení Iraku¹, ktorý 31. októbra 1998 podpísal ešte Bill Clinton, sa odstránenie politickej moci Saddama Husseina v Iraku stalo jedným z oficiálnych cieľov zahraničnej politiky Spojených štátov amerických. Tento zámer získal svoje opodstatnenie najmä v závislosti na udalostiach z 11. septembra 2001, kedy získala koncepcia o obmedzení manévrovacieho priestoru pre teroristické skupiny legitimitu nielen od obyvateľstva Spojených štátov amerických, ale v podstate aj od širokého zastúpenia členských štátov OSN.

Zámerom bol tiež tlak na všetky krajiny, aby aktívne vyhľadávali teroristov a snaha zamedziť tomu, aby takzvané „neposlušné“ štáty mohli podporovať terorizmus, alebo aby teroristi mohli získať nebezpečné zbrane od týchto štátov. Ďalším z vybraných smerov bola aj zmena pomerov na Blízkom východe, odkiaľ pochádzali všetci útočníci.

Invázii armády Spojených štátov amerických do Iraku predchádzala diskusia o viacerých príčinách, ktoré rozpútanie tohto vojenského konfliktu obhajovali, prípadne v širokej verejnosti vyvolávali nesúhlas s postupom spojeneckej armády v otázke tejto invázie.

Irak sa údajne snažil získať nukleárny materiál a neuviedol presnú dokumentáciu o svojom zbrojnom programe týkajúcom sa biologických a chemických látok, ktoré bolo potenciálne možné použiť ako zbrane hromadného ničenia.

Medzi ďalšie uvádzané dôvody patrilo aj to, že Irak nedodržiaval podmienky dohodnuté v predchádzajúcich rezolúciách Bezpečnostnej rady, ktoré OSN vydalo po útoku na Kuvajt.

Bežným názorom verejnosti je aj motivácia Spojených štátov amerických rozpútať tento vojenský konflikt so snahou o získanie prístupu k ropným vrtom a tým si zaistiť určitú energetickú nezávislosť do budúcnosti.

¹ Iraq Liberation Act bolo vyhlásenie Kongresu USA, v ktorom vyjadrili dôležitosť zmeny irackého režimu. v origináli je dostupný z <http://www.govtrack.us/congress/bills/105/hr4655/text>.

Prirodzenou obhajobou vojenských zásahov zo strany USA bola interpretácia, ktorá prezentovala tieto kroky ako snahu o zvrhnutie diktátorského režimu Saddama Husseina s cieľom nastolenia demokratickej vlády v krajine a ochrany civilného obyvateľstva. Realitou ale ostáva fakt, že v Iraku síce došlo k zvrhnutiu a poprave Saddama Husseina a zvoleniu novej irackej vlády, ale pokračujúce útoky povstaleckých skupín a teroristov, ako aj občianska vojna medzi šíťmi a sunitmi, či humanitárna kríza, ku ktorej došlo, nastoleniu demokracie nenasvedčujú. V tejto práci sa ale budem venovať iba motiváciám Spojených štátov amerických v čase rozhodovania sa o invázii na začiatku roku 2003 a predtým. Následky, ku ktorým došlo, teda nemôžeme brať do úvahy.

Práve fakt, že dodnes nie sú jasné reálne príčiny a motivácie Spojených štátov amerických a ich spojencov k invázii do Iraku, je pre mňa inšpiráciou vo svojej bakalárskej práci osvetliť prezentované ciele s dôrazom na otázku ich reálneho uskutočnenia. Ďalším dôvodom, prečo som sa rozhodla venovať práve tejto téme je fakt, že sa vojenskej operácie v Iraku osobne zúčastnili viacerí členovia mojej rodiny- ako zástupcovia US Army a United States Marine Corps.

Nad príčinami invázie USA do Iraku v roku 2003 sa medzinárodná verejnosť zamýšľa najmä z dôvodu, že sa podľa mnohých expertov jednalo o nelegitímne zasahovanie do vnútornej politiky suverénneho štátu. Keďže 19. marca 2003 15-členná Bezpečnostná Rada OSN nepovolila útok Spojených štátov amerických na Irak a nejednalo sa zo strany USA ani o krok, ktorý by bol reálne zdôvodniteľný ako sebaobrana, je nutné sa nad týmito príčinami zamýšľať.

V tejto práci sa budem snažiť v prvom rade objasniť realistickú teóriu medzinárodných vzťahov, jej základné charakteristiky a spôsob akým nazerá na dianie na medzinárodnej scéne. Podobným spôsobom vysvetlím teoretický prístup ofenzívneho a defenzívneho realizmu, ktoré neskôr použijem ako optiku, ktorou sa v oboch prípadoch budem snažiť objasniť príčiny rozhodnutia Spojených štátov amerických a Bushovej administratívy uskutočniť v roku 2003 inváziu do Iraku.

Je bezpochyby nutné zdôrazniť, že cieľom tejto bakalárskej práce nie je posudzovanie všetkých možných príčin, ktoré mohli byť pre Spojené štáty americké a administratívu Georga Busha v čase uskutočňovania daného

rozhodnutia motivujúce. Naším cieľom bolo zamerať sa na príčiny súvisiace s realizmom. Z hľadiska ideológie, ekonomických záujmov a iných faktorov prirodzene môže existovať množstvo ďalších relevantných vysvetlení, ktorým sa ale v tejto práci nevenujeme.

Keďže k americkej invázii do Iraku došlo iba v roku 2003, literatúra pojednávajúca o tejto téme a špeciálne o príčinách, ktoré k tomuto kroku viedli nie je zatiaľ veľmi obsiahla. Práce, ktoré do dnešného dňa vyšli prichádzajú so záverom, že USA boli v roku 2003 motivované uskutočniť inváziu hlavne s cieľom posilniť svoje hegemonické postavenie, ktoré v poslednom období s príchodom nových aktérov na medzinárodnú scénu výrazne oslablo. Niektoré z nich tiež zdôrazňujú silný vplyv ideológie a najmä ekonomických záujmov, napríklad z hľadiska irackej ropy, ktorá mohla pre Spojené štáty americké znamenať obrovský finančný prínos. Ďalej poukazujú na spoločenskú potrebu nepriateľa, ktorého mal v tomto prípade predstavovať Irak, presadzovanie demokracie v oblasti Blízkeho Východu, strach zo zbraní hromadného ničenia a odplatu Spojených štátov amerických za teroristické útoky z 11. septembra 2001.

Je vhodné konkrétne spomenúť najdôležitejšie práce, ktoré sa danej téme venujú podobným spôsobom. Obe diela, ktoré spomeniem, som používala aj k spracovaniu svojej bakalárskej práce, ich bibliografické údaje sú preto uvedené v Zozname literatúry a zdrojov. Optikou neokonzervatívneho realizmu sa inváziu USA do Iraku snažil analyzovať Mohammed Nuruzzaman.² Jeho práca sa orientuje na spôsob, akým inváziu obhajoval George Bush a jeho administratíva, keďže neokonzervatívny realizmus bol ideológiou ich zahraničnej politiky. Pojednáva teda o možnej demokratizácii krajiny, zvyšovania životnej úrovne irackého obyvateľstva a zvrhnutie tyranskej vlády Saddama Husseina.

² Vedecký článok Mohammeda Nuruzzamana *Beyond the Realist Theories: "Neo-Conservative Realism" and the American Invasion of Iraq* bol publikovaný v roku 2006 v *International Studies Perspectives*. Tento pohľad bol súčasťou významnej diskusie o skutočných príčinách invázie USA do Iraku. Jeho kompletne údaje sú dostupné v Zozname literatúry a zdrojov.

Ďalším významným autorom, ktorý svojím vedeckým článkom prispel k téme, ktorej sa venuje aj moja bakalárska práca je Daniel Lieberfeld³, ktorý sa výskumnej otázke venuje na základe viacerých teoretických prístupov- realizmu, liberalizmu, ideologického pozadia, osobnostnej a spoločenskej psychológie. Za hlavnú príčinu americkej invázie do Iraku považuje najmä snahu USA o posilňovanie pozície hegemóna, za ktorou stojí mnoho ďalších benefitov.

Práca, ktorá by inváziu Spojených štátov amerických do Iraku analyzovala z rovnakej perspektívy, pre akú som sa rozhodla ja, teda na základe defenzívneho a ofenzívneho realizmu podľa dostupných informácií zatiaľ publikovaná nebola, a preto je mojou ambíciou tento cieľ svojou bakalárskou prácou splniť. Jej prioritným zámerom je ponúknuť na inváziu Spojených štátov amerických do Iraku v roku 2003 nový pohľad, ktorý by diskusiou viacerých prezentovaných príčin na základe defenzívneho a ofenzívneho realizmu tieto motivácie potvrdil alebo vyvrátil.

³ Vedecký článok Daniela Lieberfelda *Theories of conflict and the Iraq war* publikovaná v roku 2005. v *International Journal of Peace Studies* analyzuje inváziu na základe viacerých teoretických prístupov a počet príčin, ktoré prezentuje je teda výrazne vyšší.

1. REALIZMUS AKO TEÓRIA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Realistická teória v medzinárodných vzťahoch bola po dlhé desaťročia pokladaná za „teóriu, ktorej vplyv bol v rámci medzinárodných vzťahov už tradične najvyšší“ [Burchill 2001: 70]. Aj napriek mnohým nedostatkom, ktoré sú tomuto teoretickému prúdu častokrát vyčítané sa dodnes jedná o „teóriu v medzinárodných vzťahoch, ktorá je najzrejmšie definovaná a oplýva najvyššou koherentnosťou.“ [Drulák 2010: 54] Dôvodom tohto silného postavenia a určitej „dominantnej pozície“ [Burchill 2001: 70] realizmu je nielen fakt, že myšlienkový základ, z ktorého v podstate vychádza, má svoje korene ešte v období antiky⁴, ale najmä „reálny impakt na diplomatické dianie na medzinárodnej scéne a taktiež schopnosť realizmu vysvetliť a objasniť fenomén vojnového konfliktu“ [Lieberfeld 2005: 45], ktorý je v oblasti medzinárodných vzťahov jedným z častých javov určujúcich politickú realitu.

Realizmus ako jedna z teoretických opôr medzinárodných vzťahov stojí na zásadnom tvrdení, že „konflikty a súťaživosť medzi jednotlivými aktérmi- za ktorých pokladajú jedine jednotlivé štáty je prirodzená a má svoj základ už v svojej štruktúre“.[Evans, Newnhan 1999: 42] Zástancovia realizmu ako teoretického prístupu v medzinárodných vzťahoch stavajú svoje analýzy politického diania na tvrdení, že je treba priznať „špecifickú rolu, ktorá vychádza z prirodzenej ľudskej povahy, povahu politiky na poli medzinárodných vzťahov a význam jej utvárania“. [Pšeja 2005: 18].

Podstatnou časťou realistickej teórie je jej postoj k medzinárodným organizáciám. „Predstavitelia realizmu ich totiž nepokladajú za aktérov v medzinárodných vzťahoch, Keďže tvrdia, že jednotliví aktéri- za ktorých považujú jedine jednotlivé štáty, chcú v prvom rade dosiahnuť svoje vlastné ciele, medzinárodné organizácie

⁴ Realizmus ako teória medzinárodných vzťahov má svoje korene už v antike- u sofistov, Thukydidu a iných..

sú opäť len nástrojom, skrze ktorý niektorí z aktérov presadzujú svoje vlastné záujmy“.[Evans, Newnhan 1999: 44]

Práve z tohto dôvodu sa vo svojej práci venujem príčinám invázie USA do Iraku z hľadiska realistickej teórie. Myslím si totiž, že pri náhľade na túto komplexnú politickú záležitosť je to práve realistická teória, ktorá dokáže najefektívnejšie popísať motivácie konania jednotlivých štátov, aj keď tento model môžeme považovať za príliš zjednodušený. Som však presvedčená, že pre účely mojej bakalárskej práce je práve realistický prístup a jeho jednotlivé koncepty ideálne.

Základné princípy realizmu ako jedného z teoretických konceptov medzinárodných vzťahov je možné popísať pomocou „šiestich kľúčových princípov politického realizmu“ [Morgenthau 1987: 44]. Tieto princípy sú pre moju bakalársku prácu zásadné, pretože skrze ich optiku hodnotím motivácie a príčiny USA k invázii do Iraku, ako aj kroky a rozhodnutia, ktoré naopak pri tejto invázii podstúpil Irak a jeho politickí predstavitelia.

1. Realizmus ako teoretický prístup v medzinárodných vzťahoch predpokladá, že „politické dianie, rovnako ako celá spoločnosť, sú riadené objektívnymi pravidlami, ktoré stoja na ľudskej prirodzenosti“. [Morgenthau 1987: 45]

Toto pravidlo teda predpokladá, že každá vôľa o vyššiu efektivitu spoločenského alebo politického diania je podmienená znalosťou týchto pravidiel a zákonitostí. Podstatným fenoménom, o ktorý sa realizmus opiera je ľudská prirodzenosť- ktorá slúži ako model správania aplikovateľný na konanie štátov v systéme medzinárodných vzťahov. Realisti veria, že ľudská prirodzenosť je neustále rovnaká, a preto je možné pokladať ju za pevný myšlienkový základ ich teórie.

2. Jedným z hlavných bodov, ktorý odlišuje realizmus od iných teoretických konceptov v medzinárodných vzťahoch je „koncept záujmov jednotlivých štátov, ktorý je vždy definovaný jeho konkrétnou silou (pričom táto sila môže byť chápaná v mnohých smeroch- či už ako vojenská, technologická, kultúrna atď.)“ [Morgenthau 1987: 47]

Tento koncept štátneho záujmu a jeho sily je vlastne akousi spojnicou medzi dôvodmi, kvôli ktorým sa dianie v medzinárodných vzťahoch snažíme pochopiť a

faktami, ktorým máme porozumieť. Vytvára z politiky autonómnu sféru, ktorá môže byť presne oddelená od tých ostatných, ako napríklad od ekonómie, sociológie, psychológie atď. Bez tohto politického konceptu- či už sa jedná o domácu alebo medzinárodnú politiku, by v nich nebolo možné vytvoriť akýkoľvek systém či pravidlá.

Zástupcovia realizmu predpokladajú, že konanie jednotlivých politických aktérov je motivované a definované ich záujmom, s ohľadom na silu, ktorou disponujú. História a jednotlivé udalosti na politickej scéne toto tvrdenie v podstate potvrdzujú, a je preto možné, aby sme vyvodili určité pravidlá, na základe ktorých sme schopní predvídať a analyzovať konanie a motiváciu aktérov aj v budúcnosti. Myslím si, že je ale nutné podotknúť, že sila aktéra je v medzinárodných vzťahoch veľmi relatívna, a existujú preto prípady, ktoré na prvý pohľad nezapadajú do realistického modelu. Predvídanie politického diania na medzinárodnej scéne je teda veľmi obtiažne, ba až nemožné, keďže motivácie a ciele jednotlivých aktérov môžu byť veľmi rozličné.

Ako som už uviedla, pre realizmus a jeho zástupcov je kľúčový koncept záujmu, ktorý definuje motiváciu a konanie aktérov medzinárodných vzťahov. Tými sú podľa realistov jedine štáty. Tento „koncept záujmu definovaný silou, ktorou daný aktér- štát disponuje, je základným vodítkom medzi teóriou a reálnym politickým dianím na medzinárodnej scéne, ktorú táto teória popisuje“ [Finnemore 2004: 162].

„Realizmus ako taký nemá len teoretický, ale aj normatívny element. Uznáva, že politická realita je plná udalostí, ktorých pozorovaním môžeme vyvodiť všeobecné pravidlá a modely správania aktérov, čiže štátov na poli medzinárodnej politiky“. [Evans, Newnhan 1999: 56] Je ale zrejmé, že táto realita obsahuje veľký počet iracionálnych konaní, pri ktorých sa aktéri nesprávajú prísne podľa modelu záujmu a sily. Z toho vyplýva, že realizmus vlastne modeluje vzorec správania, ktorý je akýmsi normatívnym teoretickým konštruktom.

Tento normatívny konštrukt predpokladá, že racionálna zahraničná politika je tou správnou a efektívnou, ktorá minimalizuje risk a maximalizuje zisk štátov, ktorí v danej situácii vystupujú ako aktéri. Správanie aktérov by sa teda malo riadiť podľa

„morálnej zásady“ [Evans, Newnhan 1999: 53], ktorou je opatrnosť a tiež snahou o politický úspech a dosiahnutie cieľa, ktorý si aktér stanovil. Zahraničná politika štátu by teda mala byť racionálna s ohľadom na jej vlastné morálne a praktické účely.

2. DEFENZÍVNY REALIZMUS

Jednou z realistických teórií, ktorá určitou optikou definuje medzinárodný systém aktérov, ktorých predstavujú jednotlivé suverénne štáty, je defenzívny realizmus. Základnou tézou, na ktorej defenzívny realizmus stojí, je fakt, že v medzinárodnom systéme neexistuje dominujúci suverén, ktorý by zabraňoval konfliktným vzťahom medzi aktérmi a vojenským stretom. Podľa zástupcov defenzívneho realizmu „je pre aktérov najvýhodnejším správaním spolupráca s ostatnými štátmi, pretože v medzinárodnom systéme absentuje autorita dohliadajúca na dodržiavanie určitého spoločného právneho rámca. Spolupráca teda prináša výhody a keď zlyhá, následky sú deštruktívne“. [Jervis 1976: 167]

Defenzívny realizmus ako taký poukazuje na to, že „podstatným prvkom medzinárodného systému, ktorý výraznou mierou ovplyvňuje chovanie jednotlivých aktérov, je nebezpečenstvo“ [Miller 2007: 456]. Je možné vymedziť tri konkrétne situácie, ktoré pre aktérov znamenajú potenciálne nebezpečenstvo a risk:

1. Prvou situáciou, ktorej dominuje nebezpečenstvo je tá, kedy aktér obmieňa svoju zahraničnú politiku, a to konkrétne keď jeho konanie prestáva byť umierneným a mení sa na agresívne. „Nebezpečenstvo vzniká, pretože moc do rúk dostávajú osobnosti s inými hodnotami a motiváciami, čo znamená, že sa môže medzinárodná scéna jednoducho destabilizovať“. [Jervis 1976: 167]
2. Druhou situáciou charakteristickou nebezpečenstvom na medzinárodnej scéne sú špecifické záujmy aktérov. Ich vôľa „zabezpečiť si hegemónické postavenie, zachovať si suverenitu, bezpečnosť a teritórium môže byť v mnohých prípadoch presadzovaná aj mimo ich vlastného teritória. V takom prípade sa ale jedná o zasiahnutie do suverenity iného štátu, čo môže

spôsobiť otvorený konflikt, nielen medzi dvomi aktérmi, ale na celej medzinárodnej scéne“. [Jervis 1976: 168]

3. Tretia situácia, ktorá pre aktérov predstavuje nebezpečenstvo je nazývaná „bezpečnostná dilema“ [Jervis 1976: 168]. Jedná sa o fenomén, kedy štát (respektíve jeho predstaviteľ) koná tak, že sa „rozhoduje medzi politickými krokmi, ktoré majú potenciálne negatívne následky. Napríklad snaha o zvyšovanie sily štátu môže vyvolať konfliktné správanie ostatných aktérov, čiže vyššie nebezpečenstvo. Naopak nezvyšovanie sily štátu znamená pokles jeho postavenia na medzinárodnej scéne a tým pádom tiež zvýšenie nebezpečenstva“. [Jervis 1976: 168]

Robert Jervis túto bezpečnostnú dilemu vysvetľuje mierne odlišným spôsobom. Tvrdí, že sa jedná o „riskantnú situáciu z dôvodu, že sa aktér v snahe ochrániť svoju suverenitu a bezpečnosť uchýľuje k takým politickým krokom, ktoré znižujú bezpečnosť ostatných aktérov. Môžeme teda bezpečnosť ako takú definovať na základe nepriamej úmery- zvýšenie bezpečnosti jedného štátu znamená jej zníženie u ostatných a tým aj neúmyselnú hrozbu“. [Jervis 1976: 169]

Ak sa politika štátu orientuje defenzívne, jeho cieľom je logicky „chrániť svoju vlastnú suverenitu, územie a zdroje a nie sa ich snažiť dostať od iného štátu agresívnou cestou“ [Buzzan 1991: 176]. Keďže základnou motiváciou, ktorá riadi „rozhodnutia a konanie aktérov, ktorými sú štáty je nebezpečenstvo a snaha o jeho elimináciu“ [Gaddis 2004: 78]. Takáto politika má výrazný zahraničný dopad- ostatní aktéri sú presvedčení o bezpečnom medzinárodnom prostredí. Ku komplikáciám ale dochádza v prípade, že „aktéri vidia jedinú záruku bezpečnosti práve v expanzívnej a agresívnej politike. Ich kroky sú v tomto prípade motivované snahou o ochranu vlastnej bezpečnosti postavením agresora. Ak je ale v centre zahraničnej politiky štátu defenzívna stratégia, od ktorej sa odvíjajú všetky jeho

zahranično-politické kroky, je schopný garantovať svoju suverenitu a bezpečnosť bez agresie“. [Jervis 1976: 187]

2.1 PRÍČINY INVÁZIE NA ZÁKLADE DEFENZÍVNEHO REALIZMU

2.1.1 Zbrane hromadného ničenia- diskusia

Pravdepodobne najsilnejší argument, ktorý bol Spojenými štátmi americkými prezentovaný ako ich motivácia a v podstate aj obhajoba rozhodnutia uskutočniť inváziu do Iraku v roku 2003 bol fakt, že režim Saddama Husseina vlastnil a produkoval zbrane hromadného ničenia.⁵ Verejná diskusia, ktorú zbrane hromadného ničenia, ktorými mal Irak operovať, vyvolala mnoho názorov pre aj proti argumentu, že práve „ich vlastníctvo v rukách Saddama Husseina mali byť hlavnou motiváciou pre zástupcov Spojených štátov amerických k uskutočneniu invázie“. [Jervis 2004: 72].

Administratíva Geoga Busha ešte pred uskutočnením invázie používala argument zbraní masového ničenia veľmi často a intenzívne. George Bush bezpečnosť Spojených štátov amerických niekoľkokrát označil za prioritu svojej politiky- či už pri svojej inaugurácii alebo neskôr- počas rozhodovania sa o potenciálnom uskutočnení invázie do Iraku.⁶

Tým vlastne obhajovala svoje rozhodnutie narušiť suverenitu Iraku ako samostatného štátu, „vstúpiť na jeho územie a konať proti zásadám medzinárodného práva, ktoré takéto typ invázie za daných podmienok nedovoľujú“ [Finnemore 2001: 112].⁷ Argumentovanie nebezpečenstvom, ktoré mohli „zbrane

⁵ Zbrane hromadného ničenia (ZHN), z anglického „weapons of mass destruction“ (WMD) sú bojové prostriedky, ktoré sú používané s účelom hromadných strát, vyradenia osôb, bojovej a dopravnej techniky, materiálov všetkého druhu a ochranných objektov alebo stavieb z boja. Kompletná definícia dostupná na www.globalsecurity.org.

⁶ Príhovory Geoga Busha, v ktorých zdôrazňuje bezpečnosť krajiny, ale aj celej demokratickej spoločnosti sú dostupné v originálnej verzii na: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>; <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html> a <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>. Jeho inauguračná reč, kde si bezpečnosť Spojených štátov amerických, jeho obyvateľstva a všetkých spojencov stanovil ako prioritu svojej vlády je dostupná na <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>.

⁷ Princíp nevmiešavania do vnútorných záležitostí štátu je neoddeliteľnou súčasťou medzinárodnoprávneho rádu. Pôvodne bol vyhlásený článkom 15, § 8 Paktu Spoločnosti národov a následne potvrdený v článku 2, § 7 Charty OSN, ktorá definuje „vnútorné záležitosti“ štátu. Následne bol slávnostne potvrdený Deklaráciou o neprípustnosti vmiešavania do vnútorných záležitostí štátu a ochrane ich nezávislosti a

hromadného ničenia v rukách Saddama Husseina predstavovať nielen pre Spojené štáty americké, ale v podstate pre celú medzinárodnú scénu, bolo zásadným fenoménom, ktorý celú verejnú diskusiu o potenciálnej invázii do Iraku ovplyvnil“. [Jervis 2004: 73].

Komunikácia, ktorú medzi sebou viedli George J. Tenet⁸ a Bob Graham⁹ je dokumentom, ktorý poukazuje na fakt, že Spojené štáty americké v čase pred a počas rozhodovania o invázii do Iraku analyzovali nebezpečenstvo súvisiace s irackými zbraňami hromadného ničenia.

Tento list¹⁰ pojednáva o možnej snahe Saddama Husseina použiť zbrane hromadného ničenia, potenciálne podmienky, pri ktorých by k ich použitiu mohlo dôjsť, ale aj o prepojení irackej vlády a jeho vrcholných predstaviteľov s vedením Al-Kájdý. Podľa listu Iraku uvažuje o použití biologických alebo chemických zbraní proti Spojeným štátom americkým. V období, kedy administratíva Georga Busha o invázii rozhodovala ale žiadne priame dôkazy o plánovaných útokoch zo strany Iraku neexistovali.

Ďalším dokumentom, ktorý pojednáva o zbraniach hromadného ničenia v súvislosti s Irakom je Americká národná stratégia boja proti zbraniam hromadného ničenia.¹¹ „Na základe tejto stratégie je zjavné, že pre Spojené štáty americké predstavoval boj proti hrozbám zbraní hromadného ničenia jednu z prioritných orientácií ich zahraničnej politiky“. [Miller 2005: 126]

zvrchovanosti [rezolúcia 2131/XX Valného zhromaždenia OSN z 21. decembra 1965] a Deklaráciou z 24. októbra 1970 o zásadách, ktorými sa riadia priateľské vzťahy medzi štátmi [rezolúcia 2625/XXV Valného zhromaždenia OSN z 21. decembra 1965].

⁸ George J. Tenet bol riaditeľom americkej Central Intelligence Agency.

⁹ Bob Graham je americkým politikom a členom Senátu Spojených štátov amerických.

¹⁰ Letter, George J. Tenet, Director of Central Intelligence, to Senator Bob Graham, Chairman of the Senate Select Committee on Intelligence, October 7, 2002. Unclassified. V origináli je tento dokument dostupný z <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB80/>.

¹¹ National strategy to combat the weapons of mass destruction, autorom je George Bush a jeho administratíva. V origináli je tento dokument dostupný z <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB80/>.

2.1.2 Režim Saddama Husseina- diskusia

Saddam Hussein, iracký prezident, bol často na medzinárodnej scéne nazývaný ako „šialenec z Blízkeho Východu“ [Post 2010: 1] ¹². Toto označenie je však nielen pejoratívne, ale aj veľmi nepresné. Z jeho označenia za „šialenca“ by totiž bolo možné dedukovať, že politické kroky Saddama Husseina boli nepredvídateľné a postavené ne nelogickom a nestrategickom myslení diktátora. „Nebezpečenstvo, ktoré pramení z politického postavenia Saddama Husseina a jeho režimu ale vychádza práve z jeho veľmi presných kalkulácií výhod a nevýhod každého konania“.[Post 2010: 2] Jeho politiku teda nemôžeme považovať za iracionálnu, ale za veľmi nebezpečnú, čo podporuje našu hypotézu, ktorou analyzujeme príčiny rozhodnutia Spojených štátov amerických uskutočniť inváziu do Iraku v roku 2003 na základe teórie ofenzívneho realizmu.

Nebezpečenstvo priamo spojené s osobou Saddama Husseina, ktorý ako diktátor rozhodoval o dianí v Iraku, ale aj o jeho vzťahoch s inými krajinami, plynie z jeho politického charakteru revolucionára. Všetky svoje kroky obhajoval ako „potreby revolúcie“ [Post 2010: 2], kedy je každé konanie ospravedlniteľné práve revolučným cieľom. Saddam Hussein bol ako nebezpečný označovaný priamo Georgom Bushom, ktorý niekoľkokrát poukázal na hrozby, ktoré jeho režim predstavuje.¹³

Môžeme teda argumentovať, že zbrane hromadného ničenia v rukách Saddama Husseina mohli predstavovať pred rokom 2003 dvojitú nebezpečenstvo- ako neustála hrozba vojenského konfliktu s nedozerými následkami, ale aj silné postavenie diktátora v režime, ktorého vzťahy s mnohými inými aktérmi na medzinárodnej scéne boli problematické, čím hrozili ďalším nebezpečenstvom. Iracký režim a Saddama Husseina George Bush ako hlava Spojených štátov

¹² V zahraničných médiách je Saddam Hussein nazývaný ako „the Madman of Middle East“.

¹³ Reč, v ktorej George Bush označuje Saddama Husseina za hrozbu a vyjadruje potrebu „odstrániť“ jeho osobu z postu hlavy irackého ľudu je v origináli dostupná z <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/03/20030317-7.html>.

amerických po prvý raz označil 29. januára 2002, pri prezentovaní Správy o stave Únie¹⁴:

„Naším cieľom je zabraňovať režimom, ktoré podporujú ohrozovanie Spojených štátov amerických alebo našich spojencov a priateľov pomocou zbraní hromadného ničenia. Irak pokračuje vo vytváraní hrozieb a teroru voči našej krajine. Iracký režim dokázateľne počas desiatich rokov pracoval na výrobe antraxu¹⁵, nervového plynu a jadrových zbraní. Jedná sa o režim, ktorý už v minulosti použil tento typ zbraní s cieľom zabiť tisícky vlastných obyvateľov (...). Je to režim, ktorý súhlasil s medzinárodnými inšpekciami a nakoniec inšpektorov vyhostil. Je to režim, ktorý má zjavne čo skrývať pred civilizovaným svetom.

Takéto štáty spolu so svojimi teroristickými spojencami tvoria os zla, zbroja a tým ohrozujú medzinárodný mier. Prístupom k zbraniam hromadného ničenia hrozba a nebezpečenstvo týchto krajín ešte viac stúpa. Mohli by tieto zbrane dodávať teroristom, čím by ich nenávisť získala praktický význam. Mohli by napadnúť našich spojencov, prípadne vyhrážať sa Spojeným štátom americkým. V každom prípade by cena za našu ľahostajnosť mohla byť viac než vysoká a následky katastrofické.

Spolu s našimi spojencami budeme pracovať na oslabovaní teroristických sietí a tiež ich podporovateľov, ktorí im dodávajú materiály, technológie a expertov s cieľom výroby zbraní hromadného ničenia. Budeme vyvíjať a snažiť sa implementovať efektívnu protiraketovú obranu pre ochranu Spojených štátov amerických, ich obyvateľov a spojencov pred akýmkoľvek náhlymi útokmi.“ [Bush 2002]

George Bush teda označil iracký režim pod vedením Saddama Husseina za reálne nebezpečenstvo, proti ktorému v prípade potreby (a to najmä v súvislosti s vlastníctvom zbraní hromadného ničenia) podstúpia nevyhnutné kroky.

¹⁴ George Bush sa prvýkrát oficiálne o irackom režime Saddama Husseina v súvislosti so zbraňami hromadného ničenia ako o nebezpečenstve a priamej hrozbe pre Spojené štáty americké vyjadril vo svojej správe „State of the Union Address“, ktorú prezentoval 29. januára 2002.

¹⁵ Antrax je považovaný za jednu z najúčinnejších biologických zbraní. Jedná sa o baktérie *Bacillus anthracis* spôsobujúce vážne infekcie. [Broad, Endelberg, Miller 2001:221].

„Všetky národy by mali pochopiť, že Spojené štáty americké spravia všetko nevyhnutné, aby zabezpečili svoju národnú bezpečnosť. Nebudeme sa nehybne prizerať, ako sa nebezpečenstvo približuje. Spojené štáty americké nedovolia najnebezpečnejším režimom sveta vytvárať zbraňami hromadného ničenia nebezpečenstvo a hrozbu pre medzinárodnú bezpečnosť a mier.“ [Bush 2002]

2.2 DEFENZÍVNY REALIZMUS- HYPOTÉZA

Ak sa na prípad invázie Spojených štátov amerických do Iraku v roku 2003 pozrieme logikou teórie defenzívneho realizmu, veľmi zásadným prvkom, okolo ktorého sa príčiny tejto invázie vytvárajú, je nebezpečenstvo.

Tak ako sila jednotlivých aktérov na medzinárodnej scéne, za ktorých považujeme suverénne štáty môže mať mnoho foriem, podobné pravidlo môžeme aplikovať aj na pojem nebezpečenstva. Pri tvorbe hypotézy na základe teoretického prístupu defenzívneho realizmu sa teda môžeme na fenomén nebezpečenstva, ktoré pre Spojené štáty americké mal predstavovať iracký režim Saddama Husseina pozerat' rôznymi spôsobmi.

Motiváciou Spojených štátov amerických uskutočniť inváziu do Iraku v roku 2003 mala byť teda ochrana bezpečnosti USA, ale aj celej medzinárodnej scény pred nebezpečenstvom, ktoré mal Irak a jeho režim v danej dobe predstavovať. Toto nebezpečenstvo, pred ktorým „chceli Spojené štáty americké prostredníctvom svojich vojenských jednotiek chrániť, môžu reprezentovať zbrane hromadného ničenia, ktorými mal režim Saddama Husseina v Iraku operovať. Ich vlastníctvom či výrobou mal predstavovať pre medzinárodnú scénu neustály risk, pretože mohol ich použitím otvorene ohroziť obyvateľstvo viacerých krajín, nielen Spojených štátov amerických“ [Miller 2005:128]. George Bush by podľa teórie defenzívneho realizmu mal teda predstavovať zásah voči nebezpečenstvu, ktorým mal byť v období pred rokom 2003 iracký režim Saddama Husseina pre medzinárodnú scénu. Fakt, že by zbraňami hromadného ničenia operoval Irak, by mohlo mať totiž vplyv aj na ich šírenie do ďalších krajín hlavne kvôli predpokladanému prepojeniu režimu osoby Saddama Husseina na existujúce teroristické siete.

Zbrane hromadného ničenia môžeme aj na základe teórie defenzívneho realizmu pokladať za potenciálnu hrozbu, keďže boli ako risk pre americkú a prirodzene aj pre medzinárodnú spoločnosť definované americkým právnym systémom. Jeho prístup ku zbraňam hromadného ničenia je postavený na tvrdení, že „základným

cieľom zbraní hromadného ničenia a motiváciou k ich výrobe je spôsobenie smrti alebo ťažkého fyzického poškodenia“. [Davis, Purcell 2006:42]

Zbrane hromadného ničenia na základe tejto hypotézy teda bezpochyby môžu predstavovať nebezpečenstvo, proti ktorému by Spojené štáty americké zasahovali v invázii v Iraku v roku 2003. Je nutné poznamenať, že toto nebezpečenstvo má výrazne širší záber, keďže môže predstavovať priamo hrozbu pre mier a medzinárodnú bezpečnosť a tým pádom nielen risk pre národný záujem Spojených štátov amerických. Môžeme totiž hypoteticky predpokladať, že „šírenie zbraní hromadného ničenia je logicky sprevádzané aj technologickým vývojom. Týmto spôsobom sa výraznou mierou zvyšuje risk, že by sa dostali do rúk skupín blízkych teroristickým organizáciám“ [Monten 2005: 118]. Tým pádom by sa nebezpečenstvo, za ktoré na základe tejto hypotézy zbrane hromadného ničenia považujeme, ešte zintenzívnilo.

Naša hypotéza vychádzajúca z teórie defenzívneho realizmu bude teda predpokladať, že Spojené štáty americké boli pri rozhodovaní o uskutočnení invázie do Iraku motivované odstránením nebezpečenstva, ktoré by režim Saddama Husseina pre svet predstavoval, ak by zbrane hromadného ničenia vlastnil.

Druhou možnosťou ako pomocou teórie defenzívneho realizmu môžeme analyzovať príčiny invázie Spojených štátov amerických do Iraku v roku 2003 bude, ak za nebezpečenstvo, ktoré Irak pre svet predstavoval, bol jeho diktátorský režim. Historické skúsenosti s diktátormi poukazujú jednoznačne na to, že tento typ vodcov nepredstavuje nebezpečenstvo len pre krajinu, v ktorej vládnu, ale v určitých prípadoch aj pre celú medzinárodnú scénu.

Otázkou, ktorú si musíme pri vytváraní tejto hypotézy musíme položiť je, či mohli byť Spojené štáty americké motivované nebezpečenstvom vyplývajúcim z diktátorského režimu Saddama Husseina v Iraku natoľko, aby z tohto dôvodu uskutočnili v roku 2003 inváziu.

Schopnosť diktátorov ovládať veľké skupiny ľudí prostredníctvom vojenskej sily, zastrašovania, médií či iných nástrojov predstavuje jednoznačné nebezpečenstvo. Kumulovaním štátnych financií do vlastných rúk na budovanie armády a neakceptovaním základných ľudských práv sa častokrát dopúšťajú činov agresie voči ľuďom, čo nie je pre svet, ktorý akceptuje určité medzinárodné právo žiaduce.

Saddam Hussein, ktorý tieto charakteristiky ako diktátor vládnucci nad irackým obyvateľstvom spĺňal, tým pádom tiež teoreticky predstavoval nebezpečenstvo, ktoré by Spojené štáty americké svojou inváziou v roku 2003 mali záujem oslabiť, prípadne odstrániť- ak by sme na prípad invázie USA do Iraku pozerali optikou defenzívneho realizmu.

2.3 DEFENZÍVNY REALIZMUS- TESTOVANIE HYPOTÉZY

Otázkou, ktorú si v prípade, že bola invázia motivovaná naozaj snahou o odstránenie irackých zbraní hromadného ničenia alebo o oslabenie diktátorského režimu Saddama Husseina museli položiť Spojené štáty americké, je reálna cena, ktorú by za túto inváziu vynaložili; prípadne benefity ktoré by pre nich invázia dokázala priniesť. Vychádzame totiž z realistickej teórie medzinárodných vzťahov, ktorá predpokladá, že „každé konanie aktérov, ktorými sú jednotlivé suverénne štáty, je motivované ich vlastným záujmom“ [Evans, Newnhan 1999: 53]. Očakávanie daného štátu by malo byť teda prirodzene také, že cena, ktorú na svoj politický krok vynaloží nebude presahovať finálny dosiahnutý výsledok [Brown, Ainley 2009: 54]. Pri testovaní našej hypotézy si teda musíme klásť otázku, či boli faktory, ktoré prezentujeme ako príčiny (v tomto prípade snaha o odstránenie irackých zbraní hromadného ničenia a o oslabenie Saddama Husseina a jeho režimu) pred prevedením rozhodnutia a v dobe jeho prijatia tak silné, aby sme ich mohli považovať za príčiny.

Hypotéza, ktorú sme formulovali vychádzajúc z teoretického prístupu defenzívneho realizmu predpokladá, že Spojené štáty americké dospeli k rozhodnutiu uskutočniť v roku 2003 inváziu do Iraku na základe snahy o odstránenie zbraní hromadného ničenia, ktorými iracký režim údajne operoval, respektíve kvôli vôli oslabiť Saddama Husseina a jeho diktátorskú vládu nad irackým obyvateľstvom. Obe príčiny predstavujú nebezpečenstvo, ktoré mali predstavitelia Spojených štátov amerických vidieť ako hrozbu, proti ktorej bolo nutné bojovať.

Môžeme teda argumentovať, že zbrane hromadného ničenia v rukách Saddama Husseina mohli predstavovať pred rokom 2003 dvojité nebezpečenstvo- ako neustála hrozba vojenského konfliktu s nedozernými následkami, ale aj silné postavenie diktátora v režime, ktorého vzťahy s mnohými inými aktérmi na medzinárodnej scéne boli problematické , čím hrozili ďalším nebezpečenstvom.

V prípade zbraní hromadného ničenia je nutné hypotézu testovať na základe informácií, ktorými Spojené štáty americké v dobe, keď rozhodovali o uskutočnení invázie, operovali. George Bush totiž tvrdil a upozorňoval medzinárodné spoločenstvo, že ak Spojené štáty americké túto inváziu neuskutočnia a neodzbroja režim Saddama Husseina, bude iracký líder zásobovať teroristov chemickými, biologickými a možno aj jadrovými zbraňami, ktoré by potenciálne mohli byť použité proti americkému ľudu. Tento dôvod bol podľa neho dostatočný na to, aby americké jednotky konali proti medzinárodnému právu a narušili suverenitu Iraku¹⁶.

Podstatnú úlohu v otázke zbraní hromadného ničenia, ktoré mal údajne režim Saddama Husseina vlastniť a produkovať zohráva Rafid Ahmed Alwan al Janabi¹⁷.

Na základe informácií, ktoré al Janabi¹⁸ poskytol americkým a nemeckým tajným službám vznikol dôvod (alebo zámienka), ktorá určitým spôsobom legitimizovala rozhodnutie administratív Georga Busha oklieštiť suverenitu irackého štátu a uskutočniť do neho inváziu.

Podľa jeho vyjadrení vnímal al Janabi tieto obvinenia ako reálnu šancu na zvrhnutie režimu, s ktorým nesúhlasil a z ktorého imigroval už v roku 1995. „Možno som hovoril pravdu a možno nie. Mal som možnosť vytvoriť niečo, čo by zvrhlo režim. Ja a moji synovia sme hrdí na to, že sme dali Iraku popud k demokracii.“ [Chulov, Pidd 2001]. O prípade Iraku v súvislosti so zbraňami hromadného ničenia hovorí súbor dokumentov, ktoré popisujú motiváciu Spojených štátov amerických zistiť, či sú tieto obvinenia pravdivé.

Vidíme teda, že informácie o zbraniach hromadného ničenia, ktorými mal Irak operovať, boli zo strany Spojených štátov amerických postavené len na nepresných a neoverených tvrdeniach. Predpokladáme, že ak by bolo rozhodnutie uskutočniť inváziu motivované snahou o odstránenie zbraní hromadného ničenia,

¹⁶ George Bush sa v tomto duchu vyjadril vo svojej reči 19.marca 2003. Táto reč, nazývaná aj ako „Presidential Speech Launching Iraq Invasion“ je dostupná na http://uspolitics.about.com/od/wariniraq/a/bush_2003march.htm.

¹⁷ V niektorých zdrojoch je meno uvádzané aj ako Rafid Ahmed Adouane al Djanabi.

¹⁸ Rafid Ahmed Alwan al Janabi je irackým chemickým inžinierom, ktorý americkým a nemeckým tajným službám (nemeckej tajnej službe BND) v roku 2000 podal mylné informácie o tom, že režim Saddama Husseina operuje s biologickými zbraňami hromadného ničenia.

administratíva Geoga Busha by vynaložila snahu tieto informácie preveriť a využiť viaceré neinvazívne prostriedky.

„Zbrane hromadného ničenia boli právom považované za nebezpečenstvo nielen z dôvodu, že nimi mohol režim Saddama Husseina potenciálne ohroziť Spojené štáty americké, prípadne iné štáty na medzinárodnej scéne, ale aj preto, že si nimi tento diktátor upevňoval pozíciu vodcu krajiny a podporu od civilného obyvateľstva. Súvisí to najmä s jeho schopnosťou získať úľavy zo sankcií, ktoré boli Iraku udelené po inšpekciách ohľadne zbraní hromadného ničenia v rokoch 1997 a 1998“. [Post 2010:19]

Zbrane hromadného ničenia získali pre iracký režim svoj zmysel najmä po konflikte z roku 1991 , kedy boli všetky „konvenčné formy vojenskej obrany Iraku oslabené natoľko, že Saddam Hussein videl riešenie v menej konvenčných spôsoboch obrany režimu“ [Post 2010: 21]. Navyše týmto spôsobom dával iracký režim najavo svoj „postoj medzinárodnému spoločenstvu, ktorému sa neplánoval podriaďovať“. [Post 2010: 19]

Zbrane hromadného ničenia mohli byť považované za nebezpečenstvo nielen z dôvodu, že nimi mohol režim Saddama Husseina potenciálne ohroziť Spojené štáty americké, prípadne iné štáty na medzinárodnej scéne, ale aj preto, že si nimi tento diktátor upevňoval pozíciu vodcu krajiny a podporu od civilného obyvateľstva. Súvisí to najmä s jeho „schopnosťou získať úľavy zo sankcií, ktoré boli Iraku udelené po inšpekciách ohľadne zbraní hromadného ničenia v rokoch 1997 a 1998“. [Post 2010: 19] Keďže ale Spojené štáty americké v období pred inváziou prioritne chceli potvrdiť alebo vyvrátiť, či režim Saddama Husseina zbraňami hromadného ničenia operuje, mohli „využiť mnoho ďalších spôsobov, ktorými by Irak k inšpekciám prinútili. Ak totiž v centre ich zahraničnej politiky mala stáť vôľa znižovať hroziace nebezpečenstvo, neuvažovali by o uskutočnení invázie, ktorá risk odpovede vo forme nového útoku predstavuje“. [Miller 2006: 37]

Prax medzinárodných vzťahov poskytuje niekoľko krokov, ktoré mohli Spojené štáty americké uskutočniť ešte predtým, než sa rozhodli vstúpiť na územie Iraku. Ak by v centre ich záujmu bolo naozaj nebezpečenstvo, ktoré sa snažili oslabiť,

konali by veľmi pravdepodobne tak, aby prípadné budúce hrozby plynúce z možnej negatívnej reakcie Iraku na americkú inváziu eliminovali.

Ak hľadáme motiváciu, ktorá bola pred a počas rozhodovania Spojených štátov amerických dostatočne silná na to, aby viedla k záveru inváziu uskutočniť, musíme na zbrane hromadného ničenia pozeráť z všeobecnejšieho hľadiska. Ak by totiž argumenty Spojených štátov amerických o nebezpečenstve plynúcom zo zbraní hromadného ničenia boli prioritou ich zahraničnej politiky, očakávali by sme uskutočnenie krokov aj proti ďalším krajinám, ktoré ich produkciu otvorene priznávajú, prípadne sa o nich predpokladá. „Ak by bolo pre USA skutočne cieľom zbaviť medzinárodné spoločenstvo hrozby plynúcej zo zbraní hromadného ničenia, nerozhodovali by o tak razantných krokoch iba v prípade Iraku“ [Monten 2005: 117].

Snahu Spojených štátov amerických inváziou odstrániť zbrane hromadného ničenia, ktorými mal Irak operovať nepokladáme testovaním hypotézy za dostatočne silnú príčinu, ktorá mohla USA motivovať k rozhodnutiu uskutočniť inváziu, pretože:

1. Informácie o tom, že Irak mal vlastniť zbrane hromadného ničenia neboli podložené žiadnymi empirickými faktami a nepredpokladáme, že štát, ktorý chráni svoju vlastnú bezpečnosť by ju riskoval inváziou.
2. Existuje mnoho neinvazívnych nástrojov, ktoré by Spojené štáty americké mohli použiť, aby o zbraniach hromadného ničenia, ktoré mal Irak vlastniť, získali informácie.
3. Okrem Iraku na medzinárodnej scéne existuje niekoľko ďalších aktérov, ktorí zbraňami hromadného ničenia disponujú, otvorene to prehlasujú, môžu pre Spojené štáty americké predstavovať nebezpečenstvo, ale napriek tomu na ich území USA inváziu neuskutočňujú.
4. V období, kedy sa rozhodovalo o uskutočnení invázie neexistovali žiadne overené informácie o možných útokoch na Spojené štáty americké zo strany Iraku.

Druhým nebezpečenstvom, ktoré malo na základe teórie defenzívneho realizmu pre Spojené štáty americké predstavovať Irak, bol diktátorský režim Saddama Husseina. Ak by mala byť naša hypotéza potvrdená, zvrhnutie Saddama Husseina by malo byť pre Spojené štáty americké dostatočne veľkým benefitom, aby sa rozhodli inváziu uskutočniť.

„Po teroristických útokoch z 11. septembra 2001 a pred začiatkom vojenskej operácie v Iraku ruské špeciálne jednotky niekoľkokrát dostali informáciu o plánovaných útokoch Iraku na Spojené štáty americké. Tieto informácie boli okamžite komunikované americkým kolegom.“ [Piro 2007: 67] Je ale nutné vziať do úvahy, že žiadna z týchto hrozieb ale nebola pred uskutočnením invázie potvrdená.

Môžeme predpokladať, že Spojené štáty americké boli nebezpečenstvom vyplývajúcim zo zbraní hromadného ničenia v rukách Saddama Husseina a taktiež jeho diktátorským spôsobom vlády motivované do takej miery, že bola pre nich invázia vhodným východiskom. Pre Saddama Husseina a jeho režim boli jadrové zbrane a všeobecne zbrane hromadného ničenia veľmi dôležité, čo predstavuje kritický bod pre vzťahy s inými aktérmi na medzinárodnej scéne, prirodzene aj pre USA.

Nebezpečenstvo, ktoré by zbrane hromadného ničenia v kombinácii s režimom Saddama Husseina mohli pre Spojené štáty americké a globálne pre medzinárodnú scénu predstavovať, môžeme predpokladať aj podľa diania z minulosti, ktoré poukazuje na silu, ktorú predstavujú a tým pádom aj nebezpečenstvo, ktoré by mohli vyvolať.

Hrozbou, ktorú videli pred inváziou do Iraku aj Spojené štáty americké bola práve „schopnosť Saddama Husseina napádať a oslabovať konanie medzinárodných organizácií napríklad pri snahe o akceptovanie schváleného programu zbraní hromadného ničenia a tiež o aplikovanie sankcií, ktoré boli Irakom z veľkej časti ignorované“. [Ezrow 2001: 89]

„Nebezpečenstvo spojené s osobou Saddama Husseina a s režimom, ktorému vládol je postavené predovšetkým na jeho ambícii udržať v rukách moc, ktorou disponoval. Nástrojom, ktorý veľmi efektívne používal a z ktorého vlastne pramenilo spomínané nebezpečenstvo je lojalita jeho armády a tým pádom cielené oslabovanie medzinárodnej opozície, za ktorú môžeme považovať aj Spojené štáty americké a Organizáciu spojených národov. Jeho dômyselná a možno na prvý pohľad umiernenější politika voči jeho vlastným občanom paradoxne znamenala vyššiu hrozbu na medzinárodnej scéne, pretože vnútorná podpora irackého ľudu dávala všetkým jeho krokom potrebnú legitimitu“. [Ezrow 2011: 92]

Saddam Hussein svoju pozíciu diktátora, ktorú Spojené štáty americké na základe našej hypotézy mohli vidieť ako hrozbu a nebezpečenstvo pre seba, ale aj pre ostatné štáty, posilnil aj poukazovaním na vnútornú nesúrodosť v rámci Organizácie spojených národov. V očiach medzinárodného spoločenstva presadzoval názor, že „je pred rozhodnutiami medzinárodných organizácií vlastne imúnny. Jeho silnú pozíciu môžeme argumentovať aj faktom, že v Iraku od roku 1999 nedošlo k žiadnemu vnútornému prevratu, ktorý by sa pokúsil Saddama Husseina zosadiť z pozície vodcu krajiny. Spochybňovanie človeka, ktorý sa viackrát úspešne vzoprel Spojeným štátom americkým, ale aj Organizácii spojených národov bolo považované za nezmyselné“. [Post 2010: 20] Je zreteľné, že nebezpečenstvo, ktoré v osobe „Saddama Husseina a v jeho režime na základe našej hypotézy videli predstavitelia Spojených štátov amerických, ktorí rozhodovali o invázii, bolo posilňované najmä jeho podporou zo strany irackého obyvateľstva, ktoré ho v jeho spôsobe vlády podporovalo a tým mu dávalo potrebnú legitimitu“ [Kaplan, Kristol 2003: 124].

„V očiach irackého ľudu bolo postavenie Saddama Husseina ako vodcu posilnené veľmi výrazne najmä v decembri roku 1998, keď z územia Iraku definitívne odišiel UNSCOM¹⁹, pričom mu návrat už nebol práve Husseinom umožnený. Toto symbolické oslobodenie irackého obyvateľstva od dohliadajúcich jednotiek OSN bolo prejavom nulového rešpektu voči medzinárodným organizáciám. Nevôľa,

¹⁹ UNSCOM alebo United Nations Special Commission bola inšpekčná skupina vytvorená Organizáciou spojených národov s cieľom kontrolovať irackú produkciu zbraní hromadného ničenia po Vojne v Zálive.

ktorú Iračania prechovávali k týmto zložkám na území Iraku ešte posilnila ich sympatie k osobe Saddama Husseina a tým vlastne aj k jeho diktátorskému režimu“. [Post 2010: 20]

Predpokladáme, že motivácia Spojených štátov amerických svojou inváziou oslabiť iracký diktátorský režim a najmä osobu Saddama Husseina mohla byť silná najmä preto, že nedemokratický systém, akým Irak pred rozhodnutím uskutočniť inváziu a počas neho bol, predstavoval pre USA a jeho obyvateľstvo reálny risk.

„Hrozbou, ktorú videli pred inváziou do Iraku aj Spojené štáty americké bola práve táto schopnosť Saddama Husseina napádať a oslabovať konanie medzinárodných organizácií napríklad pri snahe o akceptovanie schváleného programu zbraní hromadného ničenia a tiež o aplikovanie sankcií, ktoré boli Irakom z veľkej časti ignorované“. [Miller 2005: 131]

Zásadným argumentom, ktorý ale vyvracia našu hypotézu je fakt, že „Spojené štáty americké otvorene podporujú dve krajiny, ktoré sú podobne ako Irak pred inváziou riadené diktátormi a operujú zbraňami hromadného ničenia. Konkrétne sú to Čína a Spojené Arabské Emiráty“. [Flibbert 2006: 326]

Môžeme teda predpokladať, že snaha o oslabenie režimu Saddama Husseina, ktorá bola počas diskusií o motiváciách USA vykonať inváziu v Iraku prezentovaná ako jej hlavná príčina, je v skutočnosti iba vedľajším dôvodom, pre ktorý k nej došlo. Testovaním hypotéz sme vyvodili záver, ktorý poukazuje na to, že vôľa uskutočniť zmeny v irackej spoločnosti nebola v období pred a počas rozhodovania administratívy Georga Busha o invázii dostatočne silná na to, aby práve na jej základe k tomuto rozhodnutiu došlo.

Snahu Spojených štátov amerických inváziou oslabiť diktátorský režim Saddama Husseina nepovažujeme testovaním hypotézy za dostatočne silnú príčinu, ktorá mohla USA motivovať k rozhodnutiu uskutočniť inváziu, pretože:

1. Spojené štáty americké ako každý iný aktér na medzinárodnej scéne je podľa defenzívneho realizmu motivovaný hlavne svojou bezpečnosťou- keďže diktátorský režim Saddama Husseina pre nich žiadnu otvorenú hrozbu dokázateľne v danej dobe nepredstavoval, nepredpokladáme, že by inváziu na základe tejto príčiny uskutočnil a tým riskoval bezpečnosť svojej krajiny a obyvateľstva.
2. Spojené štáty americké otvorene podporujú ďalšie diktátorské režimy, a preto jednoduchý nesúhlas s nedemokratickým zriadením v Iraku podľa tejto teórie nebol dostatočne silnou príčinou pre uskutočnenie invázie.
3. Spojené štáty americké podľa niektorých zdrojov režim Saddama Husseina podporoval, napríklad „predajom chemického a biologického materiálu počas jeho konfliktu s Iránom“. [Dobbs 2002:2]

2. OFENZÍVNY REALIZMUS

„Ofenzívny realizmus vo svojom myšlienkovom základe stojí na tvrdení, že medzinárodné spoločenstvo aktérov, ktorými sú jednotlivé štáty, môžeme charakterizovať ako anarchické, pretože v ňom nie sú spomínaní aktéri riadení dominujúcou autoritou. Takýto systém celkom prirodzene v štátoch a ich predstaviteľoch vytvára pocit strachu o ich vlastnú existenciu a suverenitu. Z toho logicky vyplýva, že táto forma usporiadania medzinárodného systému v štátoch vyvoláva silnú vzájomnú nedôveru a nespoliehanie sa na výhody spolupráce. Následkom je, že jednotlivé štáty predstavujúce aktérov vytvárajúcich medzinárodnú scénu neorientujú svoju zahraničnú politiku na kooperáciu s inými štátmi, ale skôr na vytváranie armády, zbrojenie a zvyšovanie svojej vojenskej sily, ktorá im pri potencionálnom konflikte môže pomôcť udržať si suverenitu. Hlavnou motiváciou správania sa štátov je teda ich nedôvera a strach. Medzinárodnú scénu teda môžeme definovať na základe bezpečnostnej dilemy, ktorá poukazuje na snahu o maximalizovanie sily štátu v závislosti na jeho existencii v medzinárodnom systéme, ktorý funguje ako anarchický“. [Mearshimer 2003: 45]

Ak chceme porozumieť, aké sú príčiny tohto konštantného napätia a snahu všetkých aktérov na medzinárodnom poli o dosiahnutie pozície hegemóna, je nutný komplexný pohľad na päťicu tvrdení, ktoré systém štátov na medzinárodnej scéne definujú. Tento systém definovaný J. Mearsheimerom [Mearshimer 2003: 45] poukazuje na zásadný fakt, že aj napriek neutíchajúcemu tlaku, napätiu a konfliktnému prostrediu, je medzinárodný systém schopný fungovať. Tvrdí, že je to práve táto konštrukcia medzinárodnej scény, ktorá aktérom, ktorými sú štáty, vytvára optimálne prostredie, v ktorom môžu efektívne pracovať na znásobovaní svojej sily a postavení hegemóna.

1. Podstatným prvkom, ktorý definuje spoločnosť z pohľadom zástupcov ofenzívneho realizmu je práve aktér stojaci v pozícii hegemóna. „Jedná sa

o aktéra- štát, ktorého sila je najvyššia a má tým pádom moc, schopnosti a kapacitu stať sa dominantou medzinárodného systému. Zásadné je, že ani jeden z ostatných aktérov nie je schopný kapacitu, silu a schopnosti hegemóna prekonať a stať sa mu konkurenciou.

Pozícia hegemóna nezabezpečuje štátu len postavenie najsilnejšieho aktéra spomedzi všetkých štátov medzinárodnej scény, ale jeho vysoko rozvinuté schopnosti a sila sú natoľko dominantné, že má vo svojich rukách možnosť ovládať aj akéhokoľvek iného aktéra“. [Mearshimer 2003: 29]

2. Druhou charakteristikou je, že „všetci aktéri majú vojenskú silu, čo je predpokladom pre potenciálnu schopnosť napadnutia iného aktéra. Táto schopnosť samozrejme stúpa so zvyšujúcou sa vojenskou silou daného štátu“. [Mearsheimer 2003: 31]
3. John Mearsheimer ďalšiu charakteristiku medzinárodného systému skrze optiku ofenzívneho realizmu zakladá na fakte, že „štáty- aktéri žijú v neustálej neistote, pretože nedokážu identifikovať motivácie a ciele ostatných štátov. Znamená to, že štát má takmer nulovú vedomosť o záujmoch ostatných aktérov medzinárodného systému. Nie je však nutnou realitou, že všetky motivácie a ciele ostatných štátov sú automaticky nepriateľské“. [Mearsheimer 2003: 33] Na základe toho, akým spôsobom tento anarchický systém funguje, však existuje vysoký počet príčin, ktoré môžu aktérov k agresii a nepriateľskému správaniu motivovať. Znamená to teda, že je nemožné zabrániť neistote, ktorú toto usporiadanie na medzinárodnej scéne spôsobuje.
4. Keďže je medzinárodný systém anarchický a každý z jeho aktérov sa v prvom rade snaží maximalizovať svoju silu, moc a dosiahnuť hegemonické postavenie, „základným cieľom politiky štátov je prežitie. Aktéri pod pojmom

prežitia rozumejú najmä vlastnú suverenitu, teritoriálnu integritu a princíp nezasahovania do svojich domácich otázok“. [Mearsheimer 2003: 34]

5. Piatym faktorom, ktorý podľa ofenzívnych realistov definuje medzinárodný systém je viera, že všetci aktéri sa správajú racionálne. Znamená to, že „s cieľom prežitia musí aktér konať strategicky, predpokladať dopady svojej zahraničnej politiky, ktorá môže mať za následok agresiu iného aktéra“. [Mearsheimer 2003: 35]

Týchto päť premís, ktoré definujú pohľad ofenzívnych realistov na medzinárodný systém v podstate predpokladá neustálu relatívnu agresivitu medzi aktérmi. Preto je konanie aktérov motivované snahou o zachovanie si vlastnej bezpečnosti a zvyšovanie si svojej moci.

Z piatich premís, ktorými John Mearsheimer optikou ofenzívneho realizmu definuje medzinárodný systém vyplýva, že jedným zo základných faktorov, ktoré formujú zahraničnú politiku všetkých aktérov- akákoľvek veľká je ich sila, je práve strach. Neustály strach, ktorý štátom dáva motív na jednotlivé rozhodnutia, pochádza priamo zo štruktúry, ktorá medzinárodný systém formuje. Aktéri sú si vedomí, že neexistuje žiadna autorita, ktorá by stála v centre systému a tým by mu dominovala všetkým aktérom a v určitých prípadoch by tiež mohla zasiahnuť. Strach u aktérov je ešte znásobený tým, že agresia zo strany iného štátu nie je vo väčšine prípadov žiadnym spôsobom postihnuteľná, a preto sú štáty ešte viac motivované agresívne konať. Znamená to teda, že strach a jeho následky sú skutočnou hnacou silou v medzinárodnej politike.

Z charakteristiky medzinárodného systému, ktorú popisuje John Mearsheimer nevyplýva, že aktéri medzi sebou nespolupracujú. Aj keď ich „vzájomným vzťahom na medzinárodnej scéne vládne strach a snaha o ochranu vlastne bezpečnosti a zachovania si suverenity, spolupráca nie je vylúčená. Jedná sa ale o kooperáciu, ktorá je opäť motivovaná maximalizáciou moci a posilňovaním vlastného postavenia“. [Donnelly 2000: 132]

3.1 PRÍČINY INVÁZIE NA ZÁKLADE OFENZÍVNEHO REALIZMU

3.1.1 Posilnenie postavenia dolára- diskusia

Medzi teórie, ktoré sa snažia analyzovať a objasniť konanie Spojených štátov amerických spojené s ich „rozhodnutím vykonať inváziu do Iraku v roku 2003 patrí aj tá, ktorá vidí príčiny v snahe posilniť postavenie dolára, ktorý v tej dobe výrazne stagnoval, čím USA rapídne strácali svoje ekonomické, ale aj politické postavenie hegemóna“.[Monten 2005: 121]

„Po Druhej svetovej vojne prevažná väčšina európskych štátov, ale napríklad aj Japonsko stratili svoju produkčnú silu a ich prioritou sa stala rekonštrukcia vojnou zničenej krajiny a infraštruktúry. Spojené štáty americké paradoxne na tomto svetovom konflikte ekonomicky, ale aj politicky výrazne získali“ [Seavoy 2006: 327]. Ilustruje to napríklad fakt, že po Druhej svetovej vojne Spojené štáty oplývali až 80 percentami svetového zlata a 40 percentami celkovej svetovej produkcie.²⁰ Môžeme teda jednoznačne hovoriť, že USA v dobe po roku 1945 zastávali vedúcu pozíciu na medzinárodnej scéne a boli veľmi výrazným hegemonom. Ich predomancia bola absolútna aj pri budovaní Monetárneho Fondu²¹ a Svetovej Banky²² v období medzi rokmi 1944 a 1945. Sila a stabilita dolára bola potvrdená rozhodnutím, že vzťah medzi zlatom a dolárom bol stanovený ako štandard pri stanovovaní jeho ceny.

Postavenie dolára v súvislosti s ropným priemyslom samozrejme nie je len symbolické. V prípade, že krajiny, ktoré nie sú producentmi ropy, si tento zdroj chceli zaobstarať o importovať ho, boli nútení predávať svoj tovar s cieľom dostať sa k dolárom. „V prípade, že toho neboli schopné, museli si doláre požičiavať od Svetovej Banky alebo Medzinárodného Menového Fondu. Spätné splatenie je samozrejme podmienené úrokmi- platenými opäť dolármi, ktorými WB a IMF tvoria

²⁰ Kompletne štatistiky sú dostupné na <http://www.bea.gov/>. Jedná sa o údaje a analýzy Bureau of Economic Analysis.

²¹ IMF- International Monetary Fund, ktorý je organizáciou pridruženou k OSN, bol vytvorený v roku 1944.

²² WB- World Bank (Svetová Banka), je inštitúciou, ktorá bola vytvorená v roku 1944 na Bretton Woods Conference.

svoj zisk. Tento systém vytvára prirodzený dopyt po dolároch mimo Spojených štátov amerických“. [Helleiner, Kirshner 2009: 223]

Ďalším faktorom, ktorý „vo výraznej miere oslabil doterajšie postavenie dolára bolo dianie po 11. septembri 2001, kedy islamskí finančníci začali prevádzať svoje vklady z amerických bánk (kde boli celkom logicky držané v dolároch), do arabských finančných inštitúcií, pretože sa obávali zamrazovania ich účtom v súvislosti s obvineniami, že tieto účty patrili islamským teroristom, ktorý za útokmi z 11. septembra 2001 údajne stáli“²³. [Seavoy 2006: 349] Príkladom môže byť Irán, ktorého predstavitelia sa taktiež rozhodli obchodovať so svojou ropou v eurách namiesto dolára. K tomuto kroku došlo v súvislosti s vyjadreniami Bushovej administratívy o možnej vojenskej intervencii.²⁴

Zo všetkých týchto argumentov teda vyplýva, že pozícia dolára bola výrazne oslabená, ak ju porovnáme s obdobím po Druhej svetovej vojne, kedy predstavovala jednoznačne najsilnejšiu menu. Jeho symbolické postavenie, ktoré dávala Spojeným štátom americkým obraz hegemóna, bolo oslabené a preto je rozhodnutie administratívy Georga Busha uskutočniť inváziu do Iraku v roku 2003 prezentované aj ako snaha o opätovné posilnenie dolára a tým aj ekonomického postavenia Spojených štátov americkým, ktoré by tým znovu nadobudli pozíciu lídra na medzinárodnej scéne.

²³ K teroristickým útokom z 11.septembra 2001 sa prihlásila Al-káida, ktorá funguje ako militantná islamistická fundamentalistická sieť.

²⁴ George Bush sa o potenciálnej intervencii vyjadril viackrát, pričom po prvý raz k tomu došlo 29. januára 2002 počas jeho State of the Union address.

3.1.2 Prístup k zdrojom ropy- diskusia

Aj keď čísla a fakty z veľkej časti potvrdzujú, že invázia Spojených štátov amerických do Iraku v roku 2003 bola motivovaná práve snahou o získanie prístupu k irackým zdrojom ropy, je nutné podotknúť, že počas diskusií o motiváciách administratívy Georga Busha k uskutočneniu invázie do Iraku existujú aj argumenty pre aj proti tomuto názoru.

V duchu proti tomuto názoru sa viackrát vyjadril Donald Rumsfeld²⁵, ktorý toto tvrdenie považuje za „úplný nezmysel“.

„Neposielame našu vojenskú silu po svete s cieľom privlastniť si územie alebo zdroje iných krajín- ropu, ktorá patrí im. Je to niečo, čo Spojené štáty americké proste nerobia. Nikdy sme tak nekonali a nikdy ani nebudeme. Tak demokracie nekonajú.“²⁶

Dohľad nad irackými zásobami ropy a potenciálne aj nad vrtmi na území iných krajín by Spojeným štátom americkým umožňovalo používať ropu ako veľmi silný nástroj moci a tým u iných aktérov na medzinárodnej scéne vytvoriť silnú závislosť na ich spolupráci. Tým sa postupne dostávame k ďalšej príčine, ktorá mohla motivovať Spojené štáty americké k uskutočneniu invázie v Iraku v roku 2003. Jedná sa o ich snahu opätovne dosiahnuť a posilniť svoje postavenie hegemóna, ktorý by mal vplyv na dianie v oblasti medzinárodných vzťahov a tým pádom aj na rozhodnutia, ktoré by uskutočňovali ostatné štáty.

Predstavu politickej a ekonomickej hegemonie Spojených štátov amerických, ktorá mala byť dosiahnutá, respektíve posilnená skrze inváziu v Iraku v roku 2003 prístup k rope reprezentuje. Posilnením „svojej vlastnej ekonomiky, znížením energetickej závislosti na iných importéroch ropy“ [Rice 2000: 48] a taktiež následným zabezpečením pracovných príležitostí pre americké spoločnosti pri

²⁵ Donald Rumsfeld bol v období americkej invázie do Iraku ministrom obrany USA.

²⁶ Týmto spôsobom sa Donald Rumsfeld vyjadril pri svojom vyhlásení v pozícii ministra obrany 26. Februára 2003.

znovu obnovovaní irackej infraštruktúry by logicky došlo aj k ekonomickému posilneniu Spojených štátov amerických.

„Ešte v sedemdesiatych rokoch minulého storočia došlo medzi Spojenými štátmi americkými, Saudskou Arábiou a OPEC-om k dohode, v ktorej súhlasili, že by sa obchodovanie s ropou malo uskutočňovať v dolároch, keďže sa jednalo o stabilnú menu, ktorá ľahko odzrkadľovala hodnotu ropy. Americká vláda ale od tej doby nebola schopná tlačiť dostatočný počet dolárov na pokrytie vysokých obchodných deficitov, ku ktorým dochádzalo“. [Yeomans 2004: 58]

Prístup k náleziskám ropy a posilnenie dolára boli podľa viacerých expertov ozajstnými príčinami, ktoré motivovali administratívu Georga Busha k uskutočneniu invázie do Iraku, aj napriek tomu, že sa podľa Bezpečnostného Výboru OSN aj podľa bežnej verejnosti nelegitímna.

3.2 OFENZÍVNY REALIZMUS- HYPOTÉZA

Ofenzívny realizmus ako teoretický prístup, ktorým môžeme nazerať na dianie v medzinárodných vzťahoch stojí na tvrdení, že medzinárodné spoločenstvo aktérov, ktorými sú jednotlivé štáty, môžeme charakterizovať ako anarchické, pretože v ňom nie sú spomínaní aktéri riadení dominujúcou autoritou. Ak by sme sa na príčiny invázie Spojených štátov amerických do Iraku pozerali skrze teóriu ofenzívneho realizmu, pojem absencie dominujúcej autority vidíme v príklade Organizácie spojených národov, ktorá síce Radou bezpečnosti vyjadrila svoj nesúhlas s inváziou, ale jej rozhodnutie nebolo akceptované a Spojené štáty americké napriek tomu suverenitu Iraku napadli. Môžeme teda konštatovať, že ofenzívny realizmus by sa k americkej invázii v Iraku staval ako ku prípadu, ktorý vlastne len potvrdil anarchický charakter medzinárodného spoločenstva štátov, ktoré nie sú riadené žiadnou všeobecne akceptovanou autoritou.

Ofenzívni realisti tiež tvrdia, že tento anarchický charakter medzinárodného spoločenstva celkom prirodzene v štátoch a ich predstaviteľoch vytvára pocit strachu o ich vlastnú existenciu a suverenitu. Z toho logicky vyplýva, že „táto forma usporiadania medzinárodného systému v štátoch vyvoláva silnú vzájomnú nedôveru a nespoliehanie sa na výhody spolupráce. Následkom je, že jednotlivé štáty predstavujúce aktérov vytvárajúcich medzinárodnú scénu neorientujú svoju zahraničnú politiku na kooperáciu s inými štátmi, ale skôr na vytváranie armády, zbrojenie a zvyšovanie svojej sily (v akomkoľvek zmysle slova), ktorá im pri potencionálnom konflikte môže pomôcť udržať si suverenitu a postavenie. Hlavnou motiváciou správania sa štátov je teda ich nedôvera a strach“. [Mearshimer 2003: 45]

Ak by sme teda motiváciu, ktorá viedla Georga Busha a jeho administratívu k uskutočneniu invázie v Iraku v roku 2003 analyzovali na základe teoretického prístupu ofenzívneho realizmu, videli by sme cieľ Spojených štátov amerických v maximalizácii ich moci a sily. Keďže pojem moci a sily môže mať mnohé formy- či už sa jedná o vojenskú, politickú, ekonomickú, hodnotovú alebo inú formu moci

alebo sily, je možné v prípade americkej invázie do Iraku nájsť niekoľko faktorov, ktorými je možné ciele Spojených štátov amerických analyzovať.

Príčinou, ktorá mala motivovať Spojené štáty americké k invázii do Iraku v roku 2003, ktorá bola prezentovaná verejnosťou asi najčastejšie je otázka ropy. Ako som spomenula v inej časti tejto bakalárskej práce, iracké zdroje ropy sú veľmi veľké a predstavovali by pre USA obrovský prínos. Ak by k nim získali prístup, zvýšili by tým svoju ekonomickú silu z predaja ropy, ktorá je do dnešného dňa artiklom prinášajúcim veľmi vysoké finančné zisky. Na druhú stranu by prístupom k irackým ropným zdrojom získali okrem ekonomickej sily aj silu politickú a to tým spôsobom, že by zvýšili závislosť iných štátov na svojej krajine. Ako dodávateľ veľkého množstva ropy by mali v rukách silnú zbraň, ktorá by ich pomyselné postavenie na medzinárodnej scéne rapídne zvýšila.

Druhá príčina pre Spojené štáty americké uskutočniť inváziu do Iraku v roku 2003, ktorú by sme na základe ofenzívneho realizmu mohli dedukovať je posilnenie dolára. Ako som v tejto práci prezentovala, pozícia dolára sa od Druhej svetovej vojny výrazne zmenila, pričom Spojeným štátom americkým záleží na to, aby sa opäť stal stabilnou menou, ktorou by boli schopní vplyvať na medzinárodnú scénu. Posilnenie dolára, ktoré by mohlo byť motiváciou USA pre uskutočnenie tejto invázie je samozrejme prepojené s otázkou ropy. S prípadným ziskom prístupu k irackým ropným zdrojom by Spojené štáty americké mali veľmi reálny predpoklad k výraznému zlepšeniu svojej ekonomickej situácie a tým aj k posilneniu dolára. Hypoteticky môžeme predpokladať, že by niektoré zo štátov boli motivované opäť uskutočňovať obchod s ropou v dolároch a nie v eurách.

3.3 OFENZÍVNY REALIZMUS- TESTOVANIE HYPOTÉZY

Hypotéza, ktorú sme na základe teoretického prístupu ofenzívneho realizmu vytvorili, vychádza z predpokladu, že „suverénne štáty na medzinárodnej scéne ostatným štátom nedôverujú, a preto nevidia v prípadnej kooperácii výhody a sú k nej výrazne nedôverčiví“ [Mearshimer 2003: 45]. Práve preto sa snažia čo najviac maximalizovať svoju vlastnú moc a silu a tým si zabezpečiť splnenie svojich cieľov vlastnými schopnosťami.

V prípade Spojených štátov amerických vidíme dva hlavné spôsoby, ktorými sa o maximalizáciu svojej moci pomocou invázie do Iraku podľa našej hypotézy snažili. Prvý predstavuje snaha o zisk prístupu k irackým ropným zdrojom a druhým posilnenie dolára, ktorým by sa výrazne zlepšilo ekonomické a tým pádom aj politické postavenie Spojených štátov amerických. V konečnom dôsledku by si inváziou do Iraku a dosiahnutím týchto dvoch cieľov prinavrátili status hegemóna na medzinárodnej scéne. Je nutné sa zamyslieť, či boli tieto príčiny natoľko veľkou motiváciou v období pred a počas rozhodovania sa Spojených štátov amerických o invázii, aby ju uskutočnili.

„Za posledných pätnásť rokov sa celkový deficit Spojených štátov amerických za zvyškom sveta zvýšil až na 2700 miliárd dolárov, čo je častokrát považované za zneužitie svojej vlastnej výsadnej pozície vďaka používanej mene. Dolár teda už nepredstavuje stabilnú oporu, ktorá by mohla byť prostriedkom obchodovania s ropou. Aj keď bolo v roku 2003 až 80% medzinárodného obchodu uskutočňovaného v dolároch, euro predstavovalo reálnu alternatívu, ktorá by dolár mohla jednoducho nahradiť“.[Helleiner, Kirshner 2009: 235] Predstavitelia Spojených štátov amerických o toto výsadné postavenie svojej meny celkom prirodzene nechceli prísť a videli v invázii krajiny do Iraku možnosť, ako dolár a celkovú politickú a ekonomickú pozíciu svojej krajiny posilniť.

Táto pozícia, ktorú Spojené štáty americké dosiahli, sa ale v pred období okolo roku 2003, keď k danej invázii do Iraku došlo, stávala nestabilnou. Súvis môžeme hľadať už vo vojne vo Vietname, ktorá „stála USA viac než 500 miliárd amerických dolárov. Ďalšie oslabenie súvisí samozrejme aj so zmenami v pomere medzi

energetickou produkciou a spotrebou, čo spôsobilo zvyšovanie závislosti Spojených štátov amerických na iných aktéroch na medzinárodnej scéne. Dolár týmto dianím rozhodne utrpel“. [Marlantes 2011: 87]

„Týmto udalosťami v prospech eura ako meny, ktorá mala predstavovať znovu objavenú stabilitu, sa vytvoril určitý vzťah medzi krajinami OPEC-u a zónou euro. Tento je vzťah je ilustrovateľný tým, že viac než 45% celkového dovozu z členských krajín OPEC-u putuje do krajín euro zóny a taktiež pre ne predstavujú hlavných dodávateľov ropy a vedľajších ropných produktov. Členské krajiny Európskej Únie majú vyšší podiel na svetovom trhu, než Spojené štáty americké, čo je taktiež ilustráciou faktu, že hodnota a pozícia eura je vyššia, než sú tieto charakteristiky u dolára“ [Helleiner, Kirshner 2009: 179].

V novembri roku 2000 začal Irak predávať ropu zo svojich zásob v eurách. Jeho rezervný fond v OSN v hodnote 10 miliárd amerických dolárov bol tiež prevedený z dolárov na eurá, keďže predstavitelia irackého ropného priemyslu predpokladali, že si tým zaručia väčšiu istotu a stabilitu, ktorá bola v prípade dolára veľmi relatívna. Niektoré ďalšie krajiny produkujúce ropu sa rozhodli importovať ropu v eurách. V júli roku 2003 Čína oznámila, že taktiež prevedie časť zo svojich finančných rezerv, ktoré boli do tej doby v dolároch, práve na euro. [Gurtov 2006: 42]

V súvislosti s dolárom a snahou o jeho posilnenie, ktoré naša hypotéza prezentuje ako jednu z príčin, ktoré pred a počas rozhodovania Spojených štátov amerických o potenciálnom uskutočnení invázie do Iraku viedli USA k invázii, je nutné uvedomiť si, že sa jedná o oblasť nevyhnutne prepojenú opäť s ropou a prístupom USA k jej zdrojom na irackom území. Testovaním hypotézy teda vidíme, že snaha o posilnenie dolára nie je samostatnou príčinou, ktorá by bola dostatočne silná na to, aby motivovala predstavitelov Spojených štátov amerických k rozhodnutiu uskutočniť v roku 2003 inváziu do Iraku. Testovaním hypotézy predpokladáme, že pre USA bolo postavenie dolára podstatné, ale jeho posilnenie videli najmä v získaní prístupu k irackým ropným zdrojom, ktorým mohli dokázateľne dolár posilniť a tým potenciálne obnoviť jeho postavenie ako hlavnej obchodnej meny. Nebudeme teda poukazovať priamo na argumenty, ktoré hypotézu o motivácii

invázie snahou o posilnenie postavenia dolára, ale poukážeme na to, že sa malo jednať skôr o následok, ktorý by vyplýval zo získania prístupu Spojených štátov amerických k irackým ropným náleziskám.

Irak za vlády Saddama Husseina bol krajinou operujúcou približne štvrtinou svetovej produkcie ropy a zároveň 60% známych svetových zásob. „So 115 miliardami barelov ropných rezerv, pričom 90% územia Iraku bolo doposiaľ nepreskúmaného, predstavoval Irak v roku 2003 druhého najväčšieho ropného producenta hneď za Saudskou Arábiou“. [Yeomans 2004: 117]

Získanie prístupu k irackej rope bolo podľa mnohých expertov a taktiež podľa verejnosti jednou z hlavných motivácií Spojených štátov amerických vstúpiť na územie Iraku a oklieštiť tým jeho suverenitu. Svedčí o tom aj „výrazná neochota predstaviteľov USA podporiť stavbu jadrových elektrární a tým obmedziť spotrebu benzínu“ [Gratez 2011: 278], čo by vo vysokej miere znížilo závislosť krajiny na tomto zdroji. Invázia do Iraku bola teda prijateľnejším riešením.

USA boli naopak v tomto období najväčším svetovým importérom ropy, pričom americké ministerstvo zaoberajúce sa energiou predpokladá, že dovoz bude v USA pokrývať až 70% celkového domáceho dopytu v roku 2025²⁷.

Zbraňou, ktorá by im tento vplyv zabezpečila je opäť spomínaná ropa, ktorá dodnes predstavuje závislosť zo strany veľkej väčšiny krajín sveta. Tento argument použil Dick Cheney²⁸, keď tvrdil, že: „Kto ovláda tok ropy z Perzského zálivu, drží putá nielen na ekonomike, ale aj na ostatných krajinách.“

Táto snaha zo strany Bushovej administratívy bola vnímaná tiež ako „možné vytváranie tlaku na ostatné krajiny produkujúce ropu- umelým znižovaním irackých cien donútiť ropné veľmoci tieto ceny tiež rapídne prispôbiť trhu“. [Alkadiri, Mohamedi 2009:2]

²⁷ Kompletná štatistika je dostupná na www.bea.gov.

²⁸ Dick Cheney, americký politik, bol počas obdobia, kedy bol hlavou Spojených štátov amerických George Bush, viceprezidentom krajiny.

Inváziou Iraku by prevzal George Bush mladší kontrolu nad irackými ropnými poľami a taktiež by mohol presvedčiť OSN, v ktorej má veľmi silné postavenie o zdvihnutí povolených limitov ropnej produkcie²⁹, ktoré boli ustanovené po vojne v Kuvajte. Tým pádom by mohla výroba vzrásť až o 3 milióny barelov denne do konca roku 2003. Týmto zvýšením dokázal by George Bush nepriamo znížiť ceny ropy produkovanej krajinami OPEC.

Ďalším benefitom, ktorý by pre USA vyplynul z invázie do Iraku v roku 2003 a dočasným získaním kontroly nad jeho ropnými zdrojmi, by bolo zvýšenie bezpečnosti dodávok do USA, prípadne do Spojeného kráľovstva, ktoré počas tejto invázie so Spojenými štátmi americkými spolupracovala.

Americká prítomnosť vojenských skupín na území Iraku by tiež predstavovala poistku proti všetkým formám extrémizmu v Iráne a Saudskej Arábii, čo je taktiež ďalšou výhodou pre Spojené štáty americké vyplývajúcou z ich rozhodnutia uskutočniť inváziu do Iraku.

Ak by ropa pochádzajúca z krajín OPEC bola predávaná v inej mene, napríklad v eurách, ekonomika Spojených štátov amerických a tiež ekonomická dominancia dolára by boli výrazne ohrozené a veľmi prirodzene oslabené. Krajiny vyvážajúce ropu by si osvojili euro ako svoj „zdroj“, jeho hodnota by automaticky vzrástla a výraznejšia časť trhu by bola praktizovaná skrze euro. „Za týchto podmienok by pozícia dolára a samozrejme aj jeho reálna hodnota klesli, podľa odhadov v rozmedzí od 20 do 40 percent“. [Helleiner, Kirshner 2009: 225]

Realitou ostáva, že iracká ropa predstavuje pre Spojené štáty americké „dôležitý artikel, bez ktorého by jej priemysel, ale aj každodenná spoločnosť fungovali len veľmi ťažko“ [Graetz 2011: 167]. Napríklad v decembri roku 2002, ktorý tesne predchádza momentu invázie, ktorú USA uskutočnili v marci 2003, bolo do krajiny z Iraku importovaných 11,3 miliónov barelov ropy. V porovnaní s ostatnými

²⁹ Maximálny limit, ktorý museli rešpektovať krajiny produkujúce ropu bol stanovený na 30 miliónov barelov denne.

krajinami je toto množstvo obrovské a bez pochyb preukazuje závislosť Spojených štátov amerických na irackých zdrojoch³⁰

Aj keď naša hypotéza snahu Spojených štátov amerických o získanie prístupu ku zdrojom ropy ako jednu z príčin, ktoré mohli byť dostatočne silnou motiváciou pre rozhodnutie uskutočniť inváziu, pri jej testovaní zisťujeme, že ropa v období pred a počas rozhodovania o invázii nepredstavovala iba cestu k opätovnému získaniu hegemonie na medzinárodnej scéne alebo zvýšenie ekonomickej sily, ale skrývala v sebe aj možnosť zvýšiť bezpečnosť Spojených štátov amerických, prípadne aj ostatných štátov. Ak by totiž USA získali exkluzívny prístup k irackej ropnej produkcii, mali by pod kontrolou oblasť, ktorá Iraku prinášala najväčší a takmer jediný finančný zisk a zdroj hrubého domáceho produktu.³¹ Týmto spôsobom by mali teda Spojené štáty americké v rukách moc manipulácie s celou irackou spoločnosťou. Týmto spôsobom by mohli byť v konečnom dôsledku splnené iné ciele, ktoré sme v tejto práci prezentovali- ako napríklad odstránenie zbraní hromadného ničenia, oslabenie režimu či posilnenie dolára, ktoré priamo súvisia s prístupom k irackým ropným zdrojom.

Aby sme mohli potvrdiť, že motivácia spojená s možnosťou získania prístupu ku zdrojom ropy na území Iraku bola v dobe uskutočňovania rozhodnutia o invázii pre Spojené štáty americké dostatočne silná, je nutné prezentovať argumenty, ktoré túto teóriu podporujú:

1. Ak by Spojené štáty americké získali prístup k irackej ropě, znížili by svoju energetickú závislosť na ďalších dodávateľoch ropy, od ktorých ju importujú.
2. Znížením energetickej závislosti by Spojené štáty americké zvýšili svoju vlastnú bezpečnosť.
3. Ak by Spojené štáty americké použili svoje technológie a výskum, mohol by sa Irak so svojimi ropnými zdrojmi stať najväčším ropným producentom na svete a tým prekonať Spojené Arabské Emiráty. Tým pádom by si USA

³⁰ Kompletne informácie dostupné v: Imports of Crude Oil and Petroleum Products into the United States by Country of Origin, December 2002, dostupné na: www.usfgovingo.about.com.

³¹ Ropná produkcia predstavovala v období pred a počas invázie pre Irak 90% celkovej ekonomickej produkcie štátu.

svojimi investíciami zabezpečili postavenie hegemóna a vplyv v oblasti Blízkeho Východu. Lepšou cenovou ponukou a vyššou výrobou by mohli pre SAE predstavovať konkurenta, čím by nabúrili zaužívaný model ropnej produkcie.

4. Potenciálny prístup Spojených štátov amerických k irackým ropným zdrojom mohol byť priestorom pre zainteresované americké konštrukčné spoločnosti, ako napríklad the Bechtel, Group Inc., Halliburton Co. a Fluor Corp, ktoré boli zainteresované aj do diskusií predchádzajúcich invázií.
5. Podľa niektorých autorov³² bola ropa hlavnou americkou motiváciou najmä preto, že väčšina úradníkov administratívy Georga Busha mala väzby na ropný priemysel.
6. Viceprezident Bushovej vlády Dick Cheney bol počas vykonávania svojej funkcie, čiže aj počas rozhodovania o možnom uskutočnení invázie do Iraku, zapojený do ropného priemyslu.
7. Zlepšenie prístupu k irackej rope bolo aj medzi oficiálnymi príčinami invázie, ktoré George Bush a jeho administratíva prezentovali. „Administratíva prezidenta Busha sa v apríli 2001 zhodla, že ak Irak bude stále pre medzinárodný trh predstavovať destabilizujúci vplyv pre tok ropy z Blízkeho Východu, bude sa jednať o neakceptovateľnú hrozbu a americká vojenská intervencia bude nevyhnutná.“ [Mackay 2002: 14]
8. Počas diskusie o príčinách a motiváciách, ktoré viedli Spojené štáty americké k invázii do Iraku sa objavili názory, že invázia bola jedinou možnosťou, ako zvýhodniť import irackej ropy do USA, keďže diplomatické jednanie zlyhávali.
9. Pre Irak predstavovala v dobe uskutočnenia americkej invázie 90% celkovej hospodárskej produkcie krajiny. Ak by kontrolu nad ňou prevzali Spojené štáty americké, mali by prakticky vplyv na tvorbu ich štátneho rozpočtu a tým aj nad fungovaním jednotlivých odvetví irackej spoločnosti. Zmeny, ktoré v nej podľa iných prezentovaných príčin plánovali, by boli aplikovateľné výrazne jednoduchšie.

³² V podobnom duchu sa vo svojich článkoch viackrát vyjadril napríklad Neil Mackay, ale aj mnohí ďalší odporcovia politiky Georga Busha.

10. Spojené štáty americké nepreukazovali žiadnu ochotu orientovať sa na iné energetické zdroje, než je ropa. V krajinách Blízkeho Východu a hlavne v Iraku videli záruku ropných dodávok, pričom v prípade zisku kontroly nad irackou ropou by bola značná časť ich spotreby pokrytá.

Ako som niekoľkokrát vo svojej práci zdôraznila, príčin, ktoré mohli byť pre Spojené štáty americké motiváciou, aby inváziu do Iraku v roku 2003 uskutočnili, mohlo byť výrazne viac, než tie, ktoré prezentujem. Cieľom mojej práce bolo analyzovať iba tie, ktoré som na základe defenzívneho a ofenzívneho realizmu pokladala za najzásadnejšie.

Prezentovaním snahy o získanie irackej ropy ako najrelevantnejšej príčiny, ktorá mohla viesť k rozhodnutiu uskutočniť inváziu do Iraku netvrdíme, že sa jednalo o jedinú a najsilnejšiu príčinu, ktorá ho spôsobila. Na základe teórie, ktorú sme v práci používali, jej túto relevanciu prikladáme.

4. ZÁVER

Invázia do Iraku, ktorú v roku 2003 uskutočnili Spojené štáty americké, spôsobila dlhodobú verejnú diskusiu o príčinách, ktoré k nej viedli. Na základe existencie mnohých myšlienkových prúdov a teoretických prístupov v medzinárodných vzťahoch a taktiež viacerých uhlov pohľadu, ktoré na túto inváziu existujú, sú názory na motivácie Spojených štátov, ktoré ku nej viedli rôznorodé.

Silné postavenie, ktoré má realizmus ako teória medzinárodných vzťahov v zahraničnej politike Spojených štátoch amerických nás viedlo k analýze príčin americkej invázie do Iraku práve z tejto pozície. Ofenzívny a defenzívny realizmus, ktoré sme v tejto práci používali ako teoretickú kostru nám dovolili prezentovať a testovať na základe vytvorených hypotéz príčiny a motivácie, ktoré boli v období pred a počas rozhodovania sa administratívy Georga Busha o uskutočnení invázie USA do Iraku najdiskutovanejšie a považované za najrelevantnejšie.

Pomocou hypotéz, ktoré sme vytvorili, boli testované štyri základné faktory považované za príčiny, ktoré viedli Spojené štáty americké v roku 2003 k invázii do Iraku. Snaha o oslabenie nebezpečenstva plynúceho zo zbraní hromadného ničenia, diktátorský režim Saddama Husajna, vôľa získať prístup k irackým zdrojom ropy a posilniť postavenie dolára sú príčiny, ktoré sme sa snažili testovať na základe toho, či boli pre Spojené štáty americké v období, kedy sa o invázii rozhodovali, natoľko silné, aby ju v marci roku 2003 uskutočnili.

Testované hypotézy v konečnom dôsledku poukázali na to, že administratíva Georga Busha poslala americké jednotky na územie Iraku z dôvodu, aby získala prístup k irackým zdrojom ropy. Je nereálne tvrdiť, že sa jedná o jedinou motiváciu, ktorá k tomuto rozhodnutiu viedla a predpokladáme, že je nemožné toto spektrum príčin poznať úplne. Na základe poznatkov o irackej spoločnosti ale vieme, že práve priemysel spojený s ťažbou ropy predstavuje pre krajinu až 90% celkovej produkcie a jej hospodárstvo je teda na rope vysoko závislé. Ak by teda Spojené štáty americké získali kontrolu nad ropným priemyslom, boli by schopné dosiahnuť všetky ostatné faktory, ktoré boli prvotne verejnosťou aj médiami prezentované ako reálne príčiny invázie.

Získaním vplyvu nad 90% celkových príjmov, ktorými Irak disponoval, by boli George Bush a jeho administratíva schopní uskutočniť revolučné zmeny v irackej spoločnosti. Ak by mal totiž v rukách tak veľkú ekonomickú silu, akú 90% financií v podstate tvoriacich štátny rozpočet, rozhodoval by o orientácii Iraku nielen v jeho vnútornej politike. Taktiež by mali možnosť zvýšiť svoju aj medzinárodnú bezpečnosť kontrolou nad dianím v Iraku. Ďalším čiastkovým cieľom, ku ktorému by prístupom k ropu mohli Spojené štáty americké mohli dospieť by bolo posilnenie dolára. Obchodom s irackou ropou by tiež zvýšili vlastnú nezávislosť na iných ropných producentoch, zvýšili by svoje politické a ekonomické postavenie a mohli by znovu dosiahnuť na pozíciu medzinárodného hegemóna.

Je nutné poznamenať, že táto práca nepojednáva o všetkých motiváciách a príčinách, ktoré mohli Spojené štáty americké v období pred a počas roka 2003 viesť k rozhodnutiu oklieštiť irackú suverenitu a vstúpiť na jeho územie. Predpokladáme, že bol rozhodovací proces Georga Busha a jeho administratívy veľmi komplexný a bral do úvahy množstvo faktorov, ktoré sú verejnosti dodnes neznáme. S odstupom času tiež vieme, že niektoré z prezentovaných cieľov neboli splnené, prípadne bola stratégia Spojených štátov amerických v súlade s aktuálnym dianím pozmenená. Cieľom práce ale bolo pojednávať len o faktoch, ktoré mohli mať rozhodujúci vplyv na následnú inváziu pred a počas rozhodovania o jej uskutočnení. Vytváranie hypotéz na základe iných teoretických prístupov by taktiež pravdepodobne produkovalo iný výsledok.

Cieľom, ktorú si moja práca stanovila, bolo poskytnúť alternatívny pohľad na príčiny invázie Spojených štátov amerických do Iraku v roku 2003. V porovnaní s prácami, ktoré boli k danej téme do dnešného dňa publikované, stojí môj výskum na realistických teóriách, čo do tematiky vnáša odlišný pohľad. Nebolo zámerom analyzovať všetky príčiny a motivácie, ani jednoznačne skúmať, ktorá z nich reálne viedla k uskutočneniu invázie, ale skúmať ich relevanciu na základe defenzívneho a ofenzívneho realizmu. Myslím si, že tento cieľ moja práca splnila, je však nutné poznamenať, že s odstupom času a zmenami, ktoré v Iraku po invázii nastali, je pohľad na analyzované príčiny odlišný. Moja práca ale pracovala s reáliami, ktoré boli aktuálne v čase pred a počas rozhodovania sa Georga Busha a jeho administratívy, či k invázii reálne dôjde.

SUMMARY

This bachelor thesis called „Realist theories and the causes of the US invasion in Iraq“ analyses the motivations that led the representatives of the United States of America to the decision to invade Iraq in 2003. Based on the theories of the defensive and offensive realism, it focuses on four causes- the weapons of mass destruction, the dictatorship of Saddam Hussein, the Iraqi oil and the efforts to strengthen the american dollar. The defensive realism sees the motivations of the United States in the safety of the country and the international scene. In terms of Iraq, the safety might be threatened by the weapons of mass destruction or the dictatorship of Saddam Hussein. On the other hand, the offensive realism understands the causes of the US invasion in Iraq in 2003 through their efforts to maximize their own power and the position on the international scene.

Based on the theories of defensive and offensive realism, we created two hypothesis that illustrate the possible causes of the invasion. By testing the hypothesis, we tried to eliminate the causes that were not relevant. In the end, we found out that based on our theories and hypothesis, the effort to gain the access to the Iraqi oil is the most relevant out of these causes. We believe that the United States would have ,by gaining this access, strengthen their international position, increase the value of the dollar, reduce the dictatorial regime of Saddam Hussein and also increase their, but also the international security.

5. ZOZNAM LITERATÚRY A ZDROJOV

Všeobecné zdroje:

BOCZEK, B. A. (2005). *International Law: A Dictionary*. Lanham Scarecrow Press. 528 s. ISBN 08-1085-078-8.

BROWN, Ch., AINLEY, K. (2009). *Understanding International Relations*. 4. vydanie. Hampshire: Palgrave Macmillian. 320 s. ISBN 02-3021-311-1.

EVANS, G., NEWNHAN, R. (1999). *The Penguin Dictionary of International Relations*. London: Penguin. 640 s. ISBN: 01-4051-397-3

Monografie:

a) Neperiodická literatúra:

BURCHILL, S. (2001): *Realism and Neo-realism. Theories of International Relations*. New York: Palgrave. 1st paperback ed. s. 70-100. ISBN 0-333-660-89-7.

BUZZAN, B. (1991). *People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. 2nd paperback ed. 393 s. ISBN 1-555-872-82-4

DONNELLY, T. (2005). *Empire of Liberty: Historical Underpinnings of the Bush Doctrine*. *National Security Outlook*. Washington D.C.:American Enterprise Institute. 6s. ISSN 202-862-5800. Dostupné z WWW: (http://www.aei.org/publications/pubID.22756,filter.all/pub_detail.asp).

DRULÁK, P. (2010). *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál. 224 s. 3. vydání ISBN 978-80-7367-721-3

FINNEMORE, M. (2004). *The Purpose of Intervention: Changing Beliefs about the Use of Force (Cornell Studies in Security Affairs)*. 1st paperback ed. Ithaca : Cornell University Press. 184 s. ISBN 0-801-489-59-8

GADDIS, J.L. (2004). *Surprise, Security and the American Experience*. Cambridge: Harvard University Press. 160 s. ISBN 06-7401-174-0.

GRAETZ, M.J. (2011). *The end of energy: The unmaking of America's environment, security and independence*. Cambridge: The MIT Press. 384 s. ISBN 02-6201-567-6.

GURTOV, M. (2006). *Superpower on Crusade: The Bush Doctrine in US Foreign Policy Boulder*: 1st. paperback ed. Boulder: Lynne Rienner Pub. 265 s. ISBN 15-8826-407-6.

HELLEINER, E; KIRSHNER J. (2009). *The future of the dollar: Cornell Studies in Money*. Paperback. Ithaca: Cornell Univ Pr. 250 s. ISBN 08-0147-561-9.

MILLER, J. BROAD, W., ENDELBERG, S. (2011). *Biological weapons and America's secret war*. Chicago: Simon & Schuster. 384 s. ISBN 0684-87-158-0

JERVIS, R. (1976). *Perception and Misperception in International Politics*. Paperback. Deluxe edition. New Jersey: Princeton University Press. 464 s. ISBN 0691100497

KAPLAN, L.F., KRISTOL, W. (2003). *The War Over Iraq: Saddam's Tyranny and America's Mission*. New York: Encounter Books. 170 s. ISBN 18-9355-469-4

KATZENSTEIN, P. (1996). *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. 1st paperback ed. New York: Columbia University Press. 560 s. ISBN 02-311-0469-3

MILLER, B. (2007). *States, Nations and the Great Powers: The Sources of Regional War and Peace forthcoming*. Cambridge: Cambridge University Press. 524 s. ISBN 97-8052-16-9161-1

MORGENTHAU, H. (1973). *Politics Among Nations*. New York: McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages. 752 s. ISBN 00-7289-539-X

POST, J.M. (2010). *The psychological assessment of political leaders : with profiles of Saddam Hussein and Bill Clinton. (Saddam Hussein of Iraq: A Political Psychology Profile)*. Ann Arbor : University of Michigan Press. 462 s. ISBN 0472-09-838-1

PŠEJA, P. (2005). *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Pšeja ed. Brno: Mezinárodní politologický ústav. 160 s. ISBN 80-210-3837-3.

SEAVOY, R. E. (2006). *An Economic History of the United States: From 1607 to the Present [Paperback]*. Abingdon: Routledge. 368 s. ISBN 0415-97-981-1

YEOMANS, M. (2004). *Oil: Anatomy of an industry*. New York: New Press. 192 s. ISBN 15-6584-885-3

b) Periodická literatura:

DOBBS, M. (2002). *US Had Key Role in Iraq Buildup. Trade in Chemical Arms Allowed Despite Their Use on Iranians, Kurd*. Washington Post. vol 12. S. A01. Dostupné z WWW: <http://people.cas.sc.edu/rosati/ttp.dobbs.wp.1202.htm>

FLIBBERT, A. (2006). *The Road to Baghdad: Ideas and Intellectuals in Explanations of the Iraq War*. Security Studies vol. 15, s 310–352. Dostupné z WWW: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09636410600829570>.

JERVIS R. (2004). *Understanding the Bush Doctrine*. Political science quarterly. vol 118. s. 365-388. Dostupný z WWW: <http://www.psqonline.org/article.cfm?id=14813#>

LIEBERFELD, D. (2005). *Theories of conflict and the Iraq war*. International Journal of Peace Studies, Volume 10, Number 2, Autumn/Winter 2005 s.45-67. Dostupné z WWW: <http://www.duq.edu/policy-center/pdf/lieberfeld-iraq-war.pdf>.

MACKAY, N. (2001). *Official: US oil at the heart of Iraq crisis*. Sunday Herald Newspaper, Vol 10, Number 1, October 2001 s. 14.

MEARSHEIMER, J. J. (2005). *Hans Morgenthau and the Iraq War: Realism versus Neo-Conservatism* The National Interest, No. 81 (Fall 2005), s. 10-16. Dostupné z WWW:

http://www.opendemocracy.net/democracyamericanpower/morgenthau_2522.jsp

MILLER, S. (2006). *The Iraq Experiment and US National Security*. Survival. vol. 48. N. 4. (winter 2006-2007). s17-50. Dostupný z WWW:

http://www.cfr.org/content/meetings/Iraq-Impact/48-4_02_Miller.pdf

MONTEN, J.(2005). *The Roots of the Bush Doctrine: Power, Nationalism, and Democracy Promotion in US Strategy*. International Security. Vol. 29. s.112-156. April 2005. Dostupné z WWW:

http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/664/roots_of_the_bush_doctrine.html

RICE, C. (2000). Promoting the National Interest. Foreign Affairs. vol.79. n.1. s. 45-62. Dostupný z WWW:

<http://www.foreignaffairs.com/articles/55630/condoleezza-rice/campaign-2000-promoting-the-national-interest>

Pramene a ostatné zdroje:

Zákon číslo 4655 z 31. októbra 1998 o oslobodení Iraku. In: Bill Text 105th Congress (1997-1998). H.R.4655. ENR (1988).Dostupný z :

<<http://www.govtrack.us/congress/bills/105/hr4655/text>> Stiahnutý 4. októbra 2011.

Národná bezpečnostná stratégia Spojených štátov amerických z 21.septembra 2001. In: Overview of America's International Strategy. (2002. Dostupná z:

<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf> Stiahnutá 4.marca 2012.

Rezolúcia číslo 1368 Výboru bezpečnosti Organizácie spojených národov z 12. septembra 2001. Dostupná z:

<<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>> Stiahnutá 4. marca 2012.

Rezolúcia číslo 1456 Výboru bezpečnosti Organizácie spojených národov z 20. januára 2003. Dostupná z:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/216/05/PDF/N0321605.pdf?OpenElement> Stiahnutá 4.marca 2012.

Rezolúcia číslo 1452 Výboru bezpečnosti Organizácie spojených národov z 20. decembra 2002. Dostupná z:

<<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/751/64/PDF/N0275164.pdf?OpenElement>> . Stiahnutá 4. marca 2012.

Príhovor Georga Busha Kongresu USA a americkému obyvateľstvu z 20. Septembra 2001. In: White House. Dostupná z:

<<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>> Stiahnutá 4. marca 2012.

Príhovor Georga Busha národu z 7. októbra 2001. In: White House. Dostupný z:

<<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html>> Stiahnutý 5. marca 2012.

Príhovor Georga Busha o stave Spojených štátov amerických z 29. januára 2002.

Dostupný z: <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>> Stiahnutý 5. marca 2012.

Inauguračná reč Georga Busha vo West Pointe z 1. júna 2002. Dostupný z:

<<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>> Stiahnutá 5. marca 2012.

Príhovor Georga Busha o nutnosti odchodu Saddama Husseina z Iraku zo 17. marca 2003. Dostupný z

<<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/03/20030317-7.html>> Stiahnutý
5. marca 2012.

Príhovor Georga Busha národu z 19. marca 2003. Dostupný z:
<<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/03/20030319-17.html>>
Stiahnutý 4. marca 2012.

Internetové zdroje:

Aktuality týkajúce sa amerického politického diania. *Postoj USA k Iraku pred inváziou*. Dostupné z <<http://uspolitics.about.com/od/wariniraq> > Stiahnuté dňa 12. marca 2012, posledná aktualizácia 12. októbra 2007.

Elektronický archív americkej národnej bezpečnostnej agentúry. *Komunikácia medzi Georgom J. Tenetom a J. Gossom*. Dostupné z
<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB80/>> Stiahnuté dňa 5. marca 2012, posledná aktualizácia 5. februára 2004.

Elektronický archív americkej národnej bezpečnostnej agentúry. *Hrozba irackých zbraní hromadného ničenia*. Dostupné z:
<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB80/>> Stiahnuté dňa 4. marca 2012, posledná aktualizácia 5. februára 2004.

Oficiálne stránky amerických bezpečnostných služieb. *Definícia a charakteristika zbraní hromadného ničenia*. Dostupné z <www.globalsecurity.org> Stiahnuté dňa 3. marca 2012, posledná aktualizácia 4. mája 2012.

Oficiálne stránky Bieleho domu. *Vyjadrenia Georga Busha pred inváziou USA do Iraku*. Dostupné z <<http://www.whitehouse.gov> > Stiahnuté dňa 14. apríla 2012, posledná aktualizácia 4. mája 2012.

Oficiálne stránky Bureau of Economic Analysis. *Ekonomická aktivita Spojených štátov amerických*. Dostupné z <<http://www.bea.gov>> Stiahnuté dňa 25.marca.2012, posledná aktualizácia 30.apríla .2012.

Oficiálne stránky štatistického úradu Spojených štátov amerických. *Deficit Spojených štátov amerických*. Dostupné z <<http://www.census.gov>> Stiahnuté dňa 14.marca.2012, posledná aktualizácia 12. apríla 2012.

Oficiálne stránky US Department of Defense. *Postoj USA k zbraniam hromadného ničenia*. Dostupné z <<http://www.defenselink.mil>> Stiahnuté dňa_ 3. marca 2012, posledná aktualizácia 2. mája 2012.

6.Zoznam príloh

Príloha číslo 1.: Schválené tézy bakalárskej práce

7.PRÍLOHY

Príloha č. 1.: Schválené tézy bakalárskej práce:

Voľba témy:

Na základe Zákona o oslobodení Iraku, ktorý 31.októbra.1998 podpísal ešte Bill Clinton, sa odstránenie politickej moci Saddáma Husajna v Iraku stalo jedným z oficiálnych cieľov zahraničnej politiky Spojených štátov amerických. Tento zámer získal svoje opodstatnenie najmä v závislosti na udalostiach z 11. septembra 2001, kedy získala koncepcia o obmedzení manévrovacieho priestoru pre teroristické skupiny legitimitu nielen od obyvateľstva Spojených štátov amerických, ale v podstate aj od širokého zastúpenia členských štátov OSN.

Zámerom bol tiež tlak na všetky krajiny, aby aktívne vyhľadávali teroristov a snaha zamedziť tomu, aby takzvané „neposlušné“ štáty mohli podporovať terorizmus, alebo aby teroristi mohli získať nebezpečné zbrane od týchto štátov. Ďalším z vybraných smerov bola aj zmena pomerov na Blízkom východe, odkiaľ pochádzali všetci útočníci.

Invázii armády Spojených štátov amerických do Iraku predchádzala diskusia o viacerých príčinách, ktoré rozpútanie tohto vojenského konfliktu obhajovali, prípadne v širokej verejnosti vyvolávali nesúhlas s postupom spojeneckej armády v otázke tejto invázie.

Irak sa údajne snažil získať nukleárny materiál a neuviedol presnú dokumentáciu o svojom zbrojnom programe týkajúcom sa biologických a chemických látok, ktoré bolo potencionálne možné použiť ako zbrane hromadného ničenia. Problematické ale je, že tento nukleárny materiál nikdy nebol objavený, a preto je uvádzaná príčina považovaná za problematickú.

Medzi ďalšie uvádzané dôvody patrilo aj to, že Irak nedodržiaval podmienky dohodnuté v predchádzajúcich rezolúciách Bezpečnostnej rady, ktoré OSN vydalo po útoku na Kuvajt.

Bežným názorom verejnosti je aj motivácia Spojených štátov amerických rozpútať tento vojenský konflikt so snahou o získanie prístupu k ropným vrtom a tým si zaistiť určitú energetickú nezávislosť do budúcnosti. S odstupom času ale vieme, že bagdadska vláda ponúkla do verejných aukcií dvadsaťročne kontrakty na ropné polia, pričom prístup 95 percentám týchto ložísk získali čínske spoločnosti a americká strana sa na ťažbe ropy v tejto oblasti nebude podieľať ani z jedného percenta. Je teda diskutabilné, či bol práve prístup k rozsiahlym a lacným ropným náleziskám práve motiváciou Spojených štátov amerických k invázii do Iraku.

Prirodzenou obhajobou vojenských zásahov zo strany USA bola interpretácia, ktorá prezentovala tieto kroky ako snahu o zvrhnutie diktátorského režimu Saddáma Husajna s cieľom nastolenia demokratickej vlády v krajine a ochrany civilného obyvateľstva. Realitou ale ostáva fakt, že v Iraku síce došlo k zvrhnutiu a poprave Saddáma Husajna a zvoleniu novej irackej vlády, ale pokračujúce útoky povstaleckých skupín a teroristov, ako aj občianska vojna medzi šíťmi a sunitmi, či humanitárna kríza, ku ktorej došlo, nastoleniu demokracie nenasvedčujú.

Práve fakt, že dodnes nie sú jasné reálne príčiny a motivácie Spojených štátov amerických a ich spojencov k invázii do Iraku, je pre mňa inšpiráciou vo svojej bakalárskej práci osvetliť prezentované ciele s dôrazom na otázku ich reálneho uskutočnenia. Ďalším dôvodom, prečo som sa rozhodla venovať práve tejto téme je fakt, že sa vojenskej operácii v Iraku osobne zúčastnili viacerí členovia mojej rodiny- ako zástupcovia US Army a United States Marine Corps.

Cieľ práce

Cieľom mojej bakalárskej práce bude vysvetliť príčiny tohto vojenského zásahu na základe viacerých konceptov realistickej teórie medzinárodných vzťahov a tým ponúknuť niekoľko možných alternatív. Budem sa venovať hlavne neokonzervatívnemu realizmu, ktorý bol oficiálnym prístupom administratívy Georgea Busha, defenzívnemu a ofenzívnemu realizmu. Na základe záverov, ktoré aplikácia týchto teórií ponúkne, sa pokúsím tiež vygenerovať tú najpravdepodobnejšiu príčinu vojenského konfliktu medzi Irakom a USA so spojencami.

Defenzívny realizmus:

Konflikt podľa predstaviteľov defenzívneho realizmu (napríklad Stephen M. Walt) nastane až vtedy keď vyvrcholí bezpečnostná dilema, čiže ak snahy jedného štátu o zvýšenie vlastnej bezpečnosti budú druhým štátom pochopené ako pokus o agresiu voči ostatným. Predmetom záujmu defenzívnych realistov je bezpečnosť (na rozdiel od ofenzívnych realistov, ktorí sa zaoberajú predovšetkým mocou). V tomto prípade budem predpokladať, že príčinou intervencie bolo podozrenie, že Irak vlastní zbrane hromadného ničenia, ktoré podľa amerických zdrojov Saddam Hussein plánoval použiť; čo by mohlo byť chápané ako vyvrcholenie bezpečnostnej dilemy.

Ofenzívny realizmus:

Ofenzívni realisti (ako napríklad John Mearsheimer), tiež označovaní za agresívnych realistov, rozvíjajú Hobbesovu predstavu o svete, v ktorom vedú vojnu všetci proti všetkým. Presvedčenie, že medzinárodný systém podnecuje agresiu a konflikt vyvoláva fakt, že štáty sa správajú racionálne, čiže ofenzívne s cieľom dosiahnuť vlastnú bezpečnosť. Sledujúc dosiahnutie vlastnej bezpečnosti štáty maximalizujú svoju relatívnu moc a často sa tiež snažia vyrovnať sile

ostatných štátov. V tomto prípade by som intervenciu USA vysvetľovala ako snahu USA zvýšiť svoju klesajúcu pozíciu na medzinárodnom poli; k čomu by im intervencia prezentovaná ako boj za celosvetovú bezpečnosť mala pomôcť; opierala by som sa o úvahy, ktoré tvrdia, že tento krok mal byť zvýšením politickej popularity George Busha.

Neokonzervatívny realizmus:

Tento smer nepatrí primárne medzi teórie medzinárodných vzťahov, ide skôr o politickú filozofiu s významnými implikáciami pre zahraničnú politiku. Aj napriek tomu by som sa jej rada vo svojej bakalárskej práci venovala, keďže sa jedná o postoj spájaný hlavne s politikou George Bush-a a tiež s obhajobou jeho zahraničnej politiky a intervencie do Iraku.

Východiskom neokonzervativizmu je uznávanie tradičných amerických republikánskych hodnôt, ako napr. sloboda prejavu, ekonomická sloboda a dôraz na ľudské práva. Na základe tohto prístupu by bola intervencia vysvetľovaná ako snaha Spojených štátov amerických pomôcť civilnému obyvateľstvu v krajine, kde neboli dodržiavané základné ľudské práva.

Mojou hypotézou ešte pred spracovaním bakalárskej práce je, že najrealistickejší pohľad na príčiny intervencie USA do Iraku nám môže poskytnúť ofenzívny realizmus, aj keď je nutné podotknúť, že každý z týchto konceptov má realistický pohľad v určitej oblasti.

Výskumná otázka

Základnou výskumnou otázkou mojej bakalárskej práce je: Aké sú príčiny intervencie USA v Iraku v roku 2003 na základe jednotlivých konceptov realistickej teórie medzinárodných vzťahov?

Ako by tieto jednotlivé realistické koncepty k danej intervencii pristupovali? Ktoré z príčin môžeme považovať na najreálnejšie?

Mojou otázkou sú teda príčiny intervencie USA v Iraku v roku 2003, pričom ich budem skúmať skrze viaceré koncepty realistickej teórie medzinárodných vzťahov.

Štruktúra práce

Na úvod svojej bakalárskej práce sa chcem venovať situácii, v akej k intervencii v roku 2003 došlo. Chcem porovnať postavenie USA a Iraku, prípadne jednotlivých spojencov, keďže realistická teória medzinárodných vzťahov za aktérov považuje najmä štáty ako také. Rovnako považujem za dôležité čitateľovi ponúknuť pohľad na vzťahy medzi USA a Irakom, ktoré sú bez pochyb dôležité na celkové pochopenie tohto konfliktu.

V ďalšej časti svojej práce predstavím teoretické koncepty realistickej teórie medzinárodných vzťahov, ktoré hodlám aplikovať na vzťah medzi Irakom, Spojenými štátmi americkými a ich spojencami.

V tretej časti bakalárskej práce sa budem venovať priamej aplikácii týchto konceptom realizmu, pričom sa zameriam najmä na vysvetlenie možných príčin intervencie. Budem vychádzať z postavenia daných štátov ako aktérov na medzinárodnej scéne, z historických predpokladov a z prístupov daných konceptov.

V závere svojej práce hodlám jednotlivé príčiny, ku ktorým dospejem na základe aplikácií teórií porovnať a pokúsiť sa určiť, ktorým konceptom je možné vojenský zásah v Iraku v roku 2003 vysvetliť na základe najreálnejších príčin.

Metodológia práce

Vo svojej bakalárskej práci budem skúmať prípadovú štúdiu, ktorú budem študovať skrze viacero teoretických rámcov. Následnou komparáciou výsledkov, ktoré aplikáciou teoretických koncepcií na prípad vojenského konfliktu v Iraku v roku 2003 dostanem, vyvodím relevantnosť jednotlivých konceptov v tomto prípade.

Moje zistenia na záver aplikujem na aktuálny stav vzťahov medzi USA a Irakom a faktorom, ktoré sa USA týmto vojenským zásahom podarilo, prípadne nepodarilo

dosiahnuť. Na základe toho vyvodím, aké sú najpravdepodobnejšie reálne príčiny tejto invázie a tým aj najrelevantnejší teoretický koncept.

Predbežná osnova práce

1. Úvod
 - 1.1. Postavenie Iraku a USA na medzinárodnej scéne
 - 1.2. Vzťahy Iraku, USA a spojencov
2. Aplikácia invázie USA do Iraku v roku 2003 na koncepty realizmu
 - 2.1. Jednotlivé koncepty realistickej teórie medzinárodných vzťahov
 - 2.2. Vysvetlenie invázie USA do Iraku v roku 2003 na základe týchto konceptov
3. Príčiny invázie USA do Iraku v roku 2003
 - 3.1. Komparácia prístupu jednotlivých použitých konceptov
 - 3.2. Relevancia jednotlivých výsledkov
 - 3.3. Najreálnejšie príčiny a najrelevantnejší koncept
4. Záver

Predpokladaný zoznam literatúry

Neperiodické zdroje:

AGNEW, J. (2003). *American Hegemony into American Empire? Lessons from the Invasion of Iraq*. Los Angeles: Antipode. 885 s. ISBN 1467-8330.2003.00362.

BOOT, M. (2002) *The Savage Wars of Peace: Small Wars and the Rise of American Power*. New York: Basic Books. 464 s. ISBN 046500721X.

BUZAN, B., JONES, Ch. LITTLE, R. (1993) *The Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism*. New York: Columbia University Press. 267 s. ISBN 978-0-231-08041-5.

COPELAND, D. C. (2000). *The Origins of Major War*. Ithaca, NY: Cornell University Press. 336 s. ISBN 0801487579.

ČEJKA, M. (2007). *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Praha : Barrister & Principal. 223 s. ISBN 8087029190.

KRISTOL, W. (2003). *The War over Iraq: Saddam's Tyranny and America's Mission*. San Francisco: Encounter. 170 s. ISBN 1893554694.

SNYDER, J. L. (2006). *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*. Ithaca: NY: Cornell University Press. 344 s. ISBN 0801497647.

TINDALL, G. B. (2008). *Dějiny Spojených států amerických*. 5.dopl. vyd. Praha: NLN. 904 s. ISBN 9788071065883.

WALTZ, K. (1979). *Theory of International Politics*. Reading, MA: AddisonWesley. 250 s. ISBN 0075548526.

ZAKARIA, F. (1998). *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton, NJ: Princeton University Press. 216 s. ISBN 0691010358.

Periodická literatúra:

ADLER, G. (2003). *Israel and Iraq: United Nations Double Standards – UN Charter Article 25 and Chapters VI and VII* . [online]. Dostupný z WWW: <http://www.middle-east-info.org/gateway/unitednations/Israel%20and%20Iraq%20-%20UN%20Double%20Standards.pdf>

BUSH, G. W. (2002). *Iraq Must Disarm Says President in South Dakota Speech*, [online] , Dostupný z WWW: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/11/20021105-1.html>).

BUSH, G. W. (2002). *President Bush Outlines Iraqi Threat, Remarks by the President on Iraq*, [online] Dostupný z WWW:<http://www.whitehouse.gov.news/releases/2002/10/20021007-8.html>

COX, M. (2003). *The Empire's Back in Town: Or America's Imperial Temptation-Again*. Millennium: Journal of International Studies, Vol. 32, No. 1, 2003

KRIESLER, H. (2003). *Theory and International Politics: Conversation with Kenneth N. Waltz*, [online]. Dostupný z WWW: <http://www.globetrotter.berkeley.edu/people3/Waltz/waltz-con6.html>).

MAKDISI, U. (2002). *"Anti-Americanism" in the Arab World: An Interpretation of a Brief History*. The Journal of American History, Vol. 89, No. 2, History and September 11: A Special Issue (Sep., 2002), pp. 538-557

WATKINS, E. (1997). *The Unfolding US Policy in the Middle East*. International Affairs. Royal Institute of International Affairs 1944. Vol. 73, No. 1 (Jan., 1997), pp. 1-14

Základné internetové zdroje:

<http://www.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/>

(archív spravodajských príspevkov CNN ku daniu počas vojenského zásahu v Iraku)

<http://memory.loc.gov/diglib/lcwa/html/iraq/iraq-overview.html>

(archív dokumentov týkajúcich sa vojenského zásahu USA v Iraku)

<http://topics.nytimes.com/top/news/international/countriesandterritories/iraq/index.html>

(archív spravodajských príspevkov the New York Times k tematike vojny v Iraku)

<http://www.un.org/Docs/sc/>

(oficiálne internetové stránky Bezpečnostnej rady OSN)

<http://www.usunnewyork.usmission.gov/>

(oficiálne internetové stránky Misie USA pri OSN)